

טענתו השנית אין בטענתו השנית ולא כלום דבהדיא אפרו בפרק חזקת הבתים ומודה עולא דהיכא דאמר של אבותי ולא של אבותיך דאין טוען וחוזר וטוען ואין להשיב שלא ידע פירוש מלת אמנה מה הוא והי' חושב שפירוש אמנה היו דברי שלא לזה ממנה כלום אבל כתב כדי ללות בו ואחר כך נמלך ובטלו משום דלאו כל כמיניה לומר שהיה טועה בפירוש דבריו הראשונים כדי לקיים טענתו השנית דפירוש טוען וחוזר וטוען שיוכל לטעון בבית דין ולחזור אחר כך ולטעון דברים אחרים לפרש דבריו הראשונים אף על פי שמכחישים קצת בזה כדפירש רשב"ם ז"ל לא שיאמר שדבריו הראשונים היו בטעות שטעה ואמר לשון כך במקום לשון דלאו כל כמיניה להאמינו בזה כדי לקיים טענתו.

נאום אליא בכ"ר אברהם מזרחי זלה"ה

סב

פירוש הרב במאמר רש"י בפי' בהעלותך ששאלוהו בשאלניקי.

כתב רש"י אל מול פני המנורה נר אמצעי שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה יאירו שבעת הנרות ששה שעל ששת הקנים שלשה המזרחיים פונים למול האמצעי הפתילות לפי האמצעי וכו' יש מקשים דמהימא דמנחות פרק שתי הלחם משמע דלא אמרינן שכל ששת הנרות שעל ששת הקנים היו פונים למול האמצעי אלא אליבא דרבי אלעזר ב"ר שמעון דאמר צפון ודרום היו מונחים סדר הקנים וכן משמע נמי מפרשי' בשבת פרק במה מדליקין ואם כן הכא דמפרש ליה לקרא כמאן דאמר שכל הנרות שעל ששת הקנים היו פונים למול האמצעי על כרחך לומר דסבירא ליה דקני המנורה צפון ודרום היו מונחים ואם כן שלשה הצפוניים פונים למול האמצעי וכן שלשה הדרומיים פונים למול האמצעי מיבעיא ליה.

ונראה לי דלא קשיא ולא מידי דהא בספרי שנינו בהעלותך את הנרות למה נאמר לפי שהוא אומר והעלה את נרותיה והאיר אל עבר פניה שומע אני יהו הנרות דולקים על פני כל הנרות תלמוד לומר אל מול פני המנורה שיהו נרות מקבילין את המנורה ומנורה את הנרות הא כיצד שלשה כלפי מזרח ושלשה כלפי מערב ואחד באמצע נמצאו כולם מקבילין את האמצעי מכאן היה רבי נתן אומר האמצעי מכובד וכיון שכן הוא מצינן לפרושי' דהיה דמנחות נמי לאו אליבא דרבי אלעזר ב"ר שמעון בלבד אמרו שכל הנרות של ששת הקנים היו פונים למול האמצעי אלא אפילו אליבא דרבי נמי דקאמר מזרח ומערב היו מונחים דהא קרא דאל מול פני המנורה יאירו לא משמע אלא הכי שאם תאמר שמו"ל פני המנורה אליבא דרבי הוא הפרכת שהוא מול הנר האמצעי שיהיו כולם פונים לפני יי' דמשמע אותו לפני יי' ולא אחר אלמא חד נר בלבד הוא דהוה כלפי לפני יי' שהוא בית קדשי הקדשים ולא האחרים וכן פרש רש"י בפ' מנחות בפרק שתי הלחם אלא על כרחך לומר דלכולי עלמא קרא דאל מול פני המנורה בהקבלת כל הנרות לנר האמצעי קא מיירי ולא פליגי אלא בנר המערבי דרבי דקאמר מזרח ומערב היו מונחים סבירא ליה דנר המערבי הוא

אפשר שמצאו זה וכתב עליו הודאה זו שאין זו הטענה סותרת טענתו הראשונה דלא היו דברים מעולם שהרי לפי טענתו זאת נמי מודה שלא היה לו עמו שום משא ומתן לא בפועל ולא בכתב ולא בדיבור מעולם ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה דאמגלתא אמאי לא הא מצי למגביה ביה דמצי טעין פרעתי ואפילו אם תמצא לומר דלא ידע האי דאידך אשכח לחתימת ידיה וכתב עלויה הודאה זו וטען האמת בקושטא דמלתא ואמר שלא לזה ממנו מעולם דתו לא מצי למטען פרעתי דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי מכל מקום מצי למטען אמנה היתה הודאתי זאת ביני לבינו אבל מעולם לא לויתי ממנו כלום ואפילו אם תמצא לומר דטען ואמר לא היו דברים מעולם דתו לא מצי למטען אמנה היו דברי מפני שפירוש לא היו דברים מעולם הוא שלא היה לי עסק משא ומתן עמו לא בפועל ולא בכתב ולא בדבור מעולם ותמצא שטענת אמנה היו דברי היא סותרת טענתו הראשונה של לא היו דברים מעולם מכל מקום מצי למיטען שכחתי וחתמתי שמי בסוף המגלה ואפשר שמצאו זה וכתב עליו הודאה זו שאין טענה זו סותרת טענה דלא היו דברים מעולם ואם כן על כרחין לומר דלא מצי למיטען על כתב ידו היוצא מתחת ידי המלוה שהחזק בבית דין שהוא כתב ידו לא טענת אמנה היו דברי ולא טענת שכחתי וחתמתי בסוף המגלה ואפשר שמצאו זה וכתב עליו הודאה זו דלאו כל כמיניה לבטל שטר מקויים שהוא כתב ידו שיוצא מתחת ידי המלוה בטענות הללו וכיוצא בהן.

ואי משום דכתיב ביה בההוא כתב ידו מודה אני יאודה לפני היתומים ואין עדים חתומים בו ונראה שנמלך בו ובטלו ומצאו אותו קלי הנזכרת לעיל מושלך בארץ ולקחתו בידה הא נמי ליתא דאף על גב דבטוען וחוזר וטוען פליגי בה בפרק חזקת הבתים עולא ונהרדעי דעולא אומר טוען וחוזר ונהרדעי אמרי אין טוען וחוזר וטוען וקיימא לן כעולא דטוען וחוזר וטוען היכא דקא טעין איהו גופיה אבל בנדון דידן דלאו איהו קא טעין אלא אחרים הם שטענו אותה בשבילו לית לן בה דהא אפילו אם היה טוען הוא עצמו אחר שנתחייב בטענתו הראשונה שאמרו לו שאין באותה טענה כלום אם לא היה טוען אותה אלא לאחר שיצא מלפני בית דין לא היה בטענתו זאת כלום משום דחשיבין דלמא אנשים רעים למדוהו לשקר כדאמרינן בכתרא פרק חזקת הבתים ומודה עולא דהיכא דהוה קאי בבי דינא ולא טען ונפק לברא והדר אמר לבי דינא וטען דאין טוען וחוזר וטוען מאי טעמא טענתא אגמרוהו כל שכן בטענו אותה אחרים בשבילו והוא לא טען כלום.

ועוד אפילו אם היה טוען הוא עצמו אחר שנתחייב בטענתו הראשונה כיון שטענתו הראשונה דאמנה חיו דברי משמע שהוא עצמו מסר אותו כתב ידו למרת קלי הנזכרת לעיל כדי ללוות בו אף על פי שעדיין לא לוח או כדי שלא להשיב את עצמו מטענתו השנית שטען שכתוב בו לפני החתומים ואין עדים חתומים בו משמע שהוא רוצה לומר שנמלך בו ובטלו והשליכו ומרת קלי או הבא מכחה מצאה אותו מושלך ולקחתו בידה ולא שמסרו הוא דהוה שתי טענות סותרות זו לזו שאין במשמעות הטענה הראשונה לשון שסובל

הרמב"ן ז"ל בפרשת תצוה ואמר וסתם משנה זו שנוי כדברי האומר בנרות מזרח ומערב היו מונחים ולדעתו נר מערבי הוא השני ונקרא מערבי לפי שהוא מערבי לראשון ולפי שהוא צריך להדליק נר מערבי לקיים בו לפני י"י תמיד צריך להדליק המזרחי שאין השני נקרא מערבי עד שיהא זה מזרחי אצלו אבל הרמב"ם ז"ל פירש בפירוש המנורה והו שהנר המערבי הוא הנר השביעי מהחיצון שהוא היותר פנימי מהכל והיותר סמוך לפרכת שהוא הפאה המערבית והוצרך לפרש המשנה הזאת שאלה השתי נרות הכתובים במשנה זו הן השתי נרות היותר פנימיות שהן הנר היותר קרוב לפרכת והקדום לו ואם כן צריך לומר שלא היה כתוב בנוסחא שלו נכנס ומצא שתי נרות מזרחיים אלא שתי נרות בלבד דאם לא כן איך יפרש שם המזרחיים על השתי נרות היותר פנימיות שהן לצד מערב והו הפירוש המסכים לפירוש רש"י ז"ל בשתי מזרחיים ושלשה מערביים כדי שלא נשים מחלוקת בין הברייתא של ספרי ובין הברייתא של מנחות אבל לפירוש הרמב"ם שכתב בפירוש המשנה של פרק שלישי מהמיד ופיות כל הנרות לצד מערב צריך לומר שהוא משים מחלוקת בין ברייתא דסיפרי לברייתא דמנחות וגם לא יסכים הפירוש של מול פני המנורה אלא למאן דאמר צפון ודרום היו מונחים וגם דברי רבי נתן לא יתכן שיהיו אלא למאן דאמר צפון היו מונחים לא למאן דאמר מזרח ומערב היו מונחים משום דרבי נתן אי סבירא ליה כמאן דאמר מזרח ומערב היו מונחים הנה לא יהיו השלשה מזרחיים פונים אל האמצעי וכן השלשה מערבים ואיך יתחייב מזה מכאן שהאמצעי משוכח ואף לפי זה מצינן לאוקומי לפי רש"י שבפרשת בהעלותך אליבא דספרי ולא קשיא ולא מידי נאם אריא מזרחי

סד

אלה הם הספיקות אשר נסתפק החכם השלם כמהר"ר יוסף פאסי על הגאון כמהר"ר אליא מזרחי בדברי רש"י על המנורה בלומדי לפום ריהטא דברי רש"י הכתובים על פסוק יאירו שבעת הנרות זה לשונו ששה שעל ששת הקנים שלשה מזרחיים פונים למול האמצעי ראשי הפתילות שבהם וכן שלשה מערביים ראשי הפתילות למול האמצעי ולמה כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך תמתי עליהם כי זכרתי מה שכתב הרמב"ם ז"ל על ההיא דסוף פרק שלישי דתמיד דתנן נכנס ומצא נרות מזרחיים מדשן את השאר ומניח את אלו דולקים במקומם שכתב זה לשונו והנני מצייר לך כאן צורת סדר השבעה נרות איך היו בין המערב והמזרח ואכתוב אות על כל נר כדי שיהיה ניכר במהרה בשעת הפירוש וזאת היא צורתם א' מערב ופיות כל הנרות לצד מערב זה לאחור זה כמו שהוא מצייר והוא נר שכתוב עליו א' הוא נר המערבי שלא כבה זמן הרבה כמו שהוא מפורסם ואל הסדר הנוח נתכוון הכתוב אל מול פני המנורה יאירו רוצה לומר שיהיו פיות כל הנרות פנימה קדש הקדשים צ"כ לשונו. גם מה שכתב רש"י ז"ל עצמו בפ' במה מדליקין זה לשונו נר מערבי למאן דאמר במנחות מזרח ומערב מונחים סדר הקנים קרי מערב נר שני שבצד החיצון

השני לראשון שהוא בצד החיצון משום דאין מעבירין על המצות וכי עייל בהיכל בקמא פגע ברישא וביה לא מצי לאתחולי דכתיב יערוך אותו לפני י"י צריך שיהא אחר חוצה לו דאי לא לא קרינן ביה לפני י"י ור' אלעזר בר' שמעון דקאמר צפון ודרום היו מונחים סבירא ליה דנר מערבי הוא האמצעי מפני שפיו של זה לבדו מטה לצד המערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעי והכי מפרש לה רש"י בעצמו בפרק במה מדליקין ומה שפירש בפ' שתי הלחם והפנימי של צד מערב קרי ליה נר מערבי הוא לפי הקא סלקא דעתיה דסבירא ליה לתלמודא דנרות המנורה היו פיותיהם כמנהג מנורות המלכים שאם היו הקנים מזרח ומערב יהיו פיותיהם אם לצד צפון אם לצד דרום שאז אי אפשר שיהיה הנר שהוא לפני י"י רק הנר ה' מהחיצון שהוא סמוך לפרכת לא וולתו מפני שכל הנרות האחרים אינם לצד מערב לא גוף הנרות ולא פיותיהם אבל לפי המסקנא שהביאו המקרא של מול פני המנורה וחייבו ממנו שהששה נרות שבצד הגוף האמצעי כלם היו פיותיהם לצד הגוף האמצעי הנה בהכרח שלא יוכל רבי לחלוק על המקרא הזה ואז יתחייב בהכרח שיורה שיורה שהנר המערבי הפתוח לפני י"י אינו מדבר על הנר השביעי הקרוב לצד הפרוכת מפני שפיו היה נוטה לפאת הנר האמצעי שהוא לפאת מזרח ולא הנר הששי והחמישי לזאת הסבה בעצמה ולא הנר האמצעי עצמו שהרי פיו איננו נוטה לצד מערב ולא הנר הראשון שהוא החיצון מפני שהנר עצמו מזרחי אף על פי שפיו נוטה לצד האמצעי שהוא לפאת מערב נשאר אם כן הנר המערבי מסופק אם שיהיה השני או השלישי ועכשיו נשאר לנו להכריע שהוא השני ולא השלישי מפני שאין מעבירין על המצות. אך קשה דבשלמא לפי הקא סלקא דעתין מצי לאוכוחי שפיר דמזרח ומערב היו מונחים דאי אפשר לפרש קרא דאותו לפני י"י דמשמע אותו ולא אחר אלא במזרח ומערב היו מונחים אלא לפי המסקנא היכי מצי לאוכוחי מזרח ומערב היו מונחים דילמא צפון ודרום היו מונחים וקרא דאותו לפני י"י בנר האמצעי שאין שום אחר נוטה פיו לצד מערב אלא הוא. ועוד היכי מצי לפרושי קרא דאותו לפני י"י במזרח ומערב היו מונחים והא איכא תרתי שהם לפני י"י השני והשלישי והיכי כתב אותו לפני י"י דמשמע חד דוקא הרי לפני י"י ולא אחר. וצריך עיון דמהכא משמע דלא דרשינן קרא דאל מול פני המנורה שהיו נוטים כלם למול האמצעי אלא אליבא דרבי אלעזר ולא אליבא דרבי. ויש לומר דרבי סובר דאותו לפני י"י אף על הנר גופיה קמיירי ולא על פיו לחודיה הילכך אי אפשר לאוקומי דצפון ודרום היו מונחים מפני שאז לא יהיה שום נר מערבי יותר מהאחרות אלא מצד הפה דמלת אותו לפני י"י לא קאי אלא על הנר עצמו ולולא המסקנא היה מפרש הנר השביעי שהוא לצד הפרוכת אבל לפי המסקנא אי אפשר שיהיה אלא אותו שהנר והפה לצד מערב שהוא השני או השלישי ומסתמא קרא בשני קמיירי שבו פגע ברישא דאין מעבירין על המצות והכי נמי משמע ממתניתין דמסכת תמיד דפרק החלה דקתני התם נכנס ומצא שתי נרות מזרחיים מדליקין מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו היה מדליק את המנורה של בין הערבים דפירוש מזרחיים לא יורה אלא כדפירש רש"י ז"ל וכן פירש

שהוא במזרח ולמ"ד צפון ודרום מונחים אמצעי קרי מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעי שנאמר אל מול פני המנורה יאירו דהיינו אמצעי יאירו של צפון היו פונים לדרום ושברום פונות לצפון עד כאן לשונו נראה מדברי הרמב"ם בפירוש דלמ"ד קני המנורה מזרח ומערב היו מונחים לא היו פונים הששה נרות שבששת הקנים אל מול האמצעי וגם זה מוכח מדברי רש"י ז"ל ומבואר וכאן כתב שלשה ושלשה דמשמע שהששה פונים אל האמצעי וזה אינו כי אם למאן דאמר צפון ודרום היו מונחים והוא כתב שלשה מזרחיים ושלשה מערביים עד שמתוך קושיא זו חזרתי על ספרי רש"י אולי טעות סופר הוא וכלל מצאתים על הנסחה הנזכרת וזלזל דפוס איטליא מצאתי בו שלשה צפוניים ושלשה דרומיים ולא נתקרה דעתי בו כי הוא יחיד אצל רבים גם לא מלאני לבי להגיה הספרים ואף על פי שהייתי מצייר בדעתי שאולי שני דברים מחולפים ונבדלים הם והא לא בהא תליא ושאפשר דאליבא דכולי עלמא היו פונים אל האמצעי אלא שיתר האמצעי אליבא דמאן דאמר צפון ודרום שנסרא מערבי היה דחוק אצלי להאמין ששני שונים היו במנורה למאן דאמר מזרח ומערב אם לא בראייה ברורה כל שכן בראותי דברי הרמב"ם ז"ל על ההיא דתמיד דדברי רש"י בפרק במה מדליקין כדתיבאנא והייתי מצטער על דבריו אלה עד שהודעתי צערי לרבים ועמדו ולא ענו עוד עד שבקשו עלי טעמים וספרים והרב רבי אליהו המורח"י יצ"ו בקש ומצא כתוב בספרי פרשת בהעלותך דברי רש"י ככתבם זה לשונו למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומר והעלה את נרותיה והאיר אל עבר פניה שומע אני יהיו נרות דולקים על פני כל הנרות תלמוד לומר אל מול פני המנורה שיהיו נרות מקבילין את המנורה והמנורה את הנרות הא כיצד שלשה כלפי מזרח ושלשה כלפי מערב ואחד באמצע נמצאו כלם מקבילין את האמצעי מכאן היה רבי נתן אומר שהאמצעי מכובד עד כאן לשונו אז אמרתי עובתי את דברי רש"י ודאגתי על דברי הרמב"ם שבפירוש חולקים על דברי ספרי שהם דברי רש"י באמת גם על דברי רש"י שבפרק במה מדליקין ולהוציא לאור משפט נתתי את לבי לתור ולעייין במקום המחלוקת כי אמרתי הנה תנחמני סוגיית הגמרא ופירושה כי משם אראה במאי קא מפלגי הרמב"ם ז"ל והרש"י שהם דברי ספרי גם שם יד המבוכה הנחני כי מצאתי סוגיית הגמרא לכא' מסכימים לרעת הרמב"ם וחולקים על רש"י וספרי בפירוש הכתוב הזה גם מצאתי שדברי רש"י שם סותרים את דבריו הכתובים בפרק במה מדליקין.

ולברר הדבר ראיתי להעלות הנה סוגיית הגמרא עם פרש"י תנו רבנן מזרח ומערב היו מונחים דברי ר' רבי אלעזר בר' שמעון אומר צפון ודרום מאי טעמא דרבי גמר ממנורה מה מנורה מזרח ומערב אף הני מזרח ומערב ומנורה גופה מנא לן מדכתיב בנר מערבי לפני י"י מכלל דכולהו לאו לפני י"י ואי סלקא דעתך צפון ודרום כולהו נמי לפני י"י ניגהו ורבי אלעזר בר' שמעון מאי טעמא גמר ליה מארון מה ארון צפון ודרום אף הני צפון ודרום ורבי נמי ליגמר מארון דנין חוץ מחוץ ואין דנין חוץ מפנים ורבי אלעזר בר' שמעון ליגמר ממנורה אמר מנורה גופה צפון ודרום הנה מנחה אלא הא כתיב יערוך אותו אהרן ובניו מערב

עד בוקר לפני י"י דמצד זהו אצדודי דתניא אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות מלפניו שהיו מצודדים פניהם כלפי נר מערבי אמר רבי נתן מכאן שהאמצעי משוכח עד כאן לשונו ופירש רש"י מזרח ומערב מונחים אשולחנות ראשן אחד למזרח וראשן אחד למערב דהינו ארכו לארכו של בית. מה מנורה מזרח ומערב השלשה קנים במזרח והשלשה במערב כזה. מדכתיב בנר מערבי לפני י"י דכתיב יערוך אותו לפני י"י דמשמע אותו לפני י"י ולא אחר לפני י"י אלמא חד הוא דהוי כלפי מערב לצד בית קדש הקדשים אלמא מזרח ומערב היו מונחים והפנימי של צד מערב קרי ליה נר מערבי דאי בצפון ובדרום מונחי אשתכח דכולהו נרות פי הפתילות. שוות למערב. מה ארון צפון ודרום צפון ודרום ארכו לרחבו של בית כדאמר לעיל וצדיו מונחים מחוץ מנורה ושלחן שניהם בהיכל. לפני י"י דמשמע אחד ותו לא. דמצד זהו אצדודי לעולם צפון ודרום מנחי ואפילו הכי ליכא אלא חד כלפי מערב והיינו אמצעי שפי הפתילה כלפי המערב ושאר הפתילות מצדדות פיהם. כלפי האמצעי שלש של צד צפון מצדדות כלפי דרום. ושלש של צד דרום מצדדות כלפי צפון. אל מול פני המנורה אמצעי עומד על גופה של מנורה והשאר על הקנים ומשמע קרא דאותן שעל הקנים היו מצודדות כלפי אות' של מערב מכאן שהאמצעי משוכח לגבי שלשה שקורין בספר תורה בשני ובחמישי ואמר במסכת מגילה דאין פותחין מעשרה פסוקין ואמר רבי נתן מכאן שהאמצעי משוכח וקורא ארבעה והשאר שלשה עד כאן לשונו ומדלא מיייתין בגמרא ברייתא שהיו מצודדים פניהם אל האמצעי כי אם אליבא דרבי אלעזר ברבי שמעון דאמר צפון ודרום היו מונחים דאי אליבא דרבי דאמר מזרח ומערב היו מונחים שמע מינה דאליבא ידידיה היו הנרות מצודדין אל האמצעי לא אליבא דרבי דאמר מזרח ומערב היו מונחים מצודדין כלפי האמצעי אם כן מה ראייה מיייתי לרבי מקרא דאמר יערוך אותו לפני י"י דקאמר בגמרא אליבא דאי סלקא דעתך שפון ודרום כלהו נמי לפני י"י הא לאו כללהו לפני י"י כיון שהם מצודדין אל האמצעי אפילו אליבא ותו מעיקרא מאי קסבר דקא אקשי ליה ואי סלקא דעתך ולבסוף מאי קסבר דקא ניהא ליה כדמתרצינן אליבא דרבי אלעזר בר' שמעון דמצד זהו אצדודי אלא דמשמע דדוקא אליבא דרבי אלעזר בר' שמעון אמר שהם מצודדים אל האמצעי ולא אליבא דרבי והיינו כהרמב"ם בפירוש המשנה וכדמשמע מרש"י פרק במה מדליקין והכי נמי משמע מסיומא דברייתא דקאמר שהיו מצודדים פניהם כלפי נר מערבי ולא קאמר כלפי נר אמצעי דמשמע דדוקא למ"ד שהאמצעי מערבי היו מצודדים פניהם כנגדו ולא למ"ד דסבר שהאמצעי אינו מערבי ובהאי לישנא מתני האי ברייתא גופא בכל דוכתא ולא אחד בהם פרק הקורא את המגלה גבי ההיא דאמר רבא ראשון שקרא ארבעה משוכח וכו' ואמצעי שקרא ארבעה משוכח דתניא אל מול פני המנורה מלמד שמצד פניהם כלפי נר מערבי אמר ר' נתן מכאן שהאמצעי משוכח נקט לישנא דאמצעי ולא לישנא דמערבי ולא הוה איקפד ליה מידי בין הכי ובין הכי דמאי דצריך לאשמועינן התם דאמצעי משוכח מצד שהוא אמצעי לא מצד שהוא מערבי והכי נמי משמע לי בפ"י מפירוש הר"ן שפירש על ההיא דר' נתן ז"ל אמר רבי

יתחייב בהכרח שיהיה המערכי הכתוב לפני י"י אינו מרבר על הנר השביעי הקרוב לצד הפרכת מפני שפיו היה נוטה לפאת הנר האמצעי שהוא לפאת מזרח ולא הנר הששי והחמישי לזו הסבה בעצמה ולא הנר האמצעי שהרי פיו אינו נוטה לצד מערב ולא הנר הראשון שהוא החיצון מפני שהנר עצמו אף על פי שפיו נוטה למול האמצעי שהוא לפאת מערב נשאר אף כן נר מערבי מסופק אם שיהיה השני או השלישי ועכשיו נשאר לנו להודיע שהוא השני ולא השלישי מפני שאין מעבירין על המצוות עד כאן דברי התירוף הזה ואף כי הוא יקדוק יפה וחקירה נאה כפי הדרוש אפילו הכי דחוק הוא בעיני שאם כן לא לישתמיט גמרא או רש"י להראות לנו ככה אם הגמרא כדרכה לומר בתר דאסיקנא השתא דאיתא להכי או דומה לו וגם רש"י לומר בתחלה קא סלקא דעתין דנר מערבי הוא הפנימי כמנהגו או בסוף לומר והשתא לרבי נר מערבי הוא נר שני ולא הפנימי ועוד שלא יתחייב שיהיה רבי שהנר המערכי אינו הפנימי כבראשונה אף אם יודה שפירוש כתוב אל מול פני המנורה הוא כדסאמר בברייתא שהוא האמצעי והששה הנשארים פונים אל האמצעי לפי שאותו טעם שממנו באת למאי דקא סלקא דעתין לומר שהשביעי האחרון הוא לפני י"י אותו טעם קיים למאי דאסיקנא ואמנם לקא סלקא דעתין אמרת שהשביעי לפני י"י יקרא לפי שגופו לפני י"י אף על פי שפיו יפנה אל הצפון ואל הדרום גם עתה לדאסיקנא שיפנו אל האמצעי גופו שם קרוב אל המערב ולא שנא יפנה אל המזרח ולא שנא יפנה לצפון ולדרום שניהם שוים שהשני ביניהם רוצה לומר בין פניהם אל הצפון או אל המזרח הוא מעט שהפנייה אל הצפון הוא פניה ישרה וכל נר פונה אל פניו ונכחיותו הישר אמנם בפניהם אל האמצעי לקיים מקרא שכתוב אל מול פני המנורה אינה פנייה ישרה אל המזרח שאם כן נמצא פי גר זה באחוריו ממש ש' זה וזה נראה רחוק דקיימא לן בפרק במה מדליקין שהאחת היתה גדלקת מחברתה בפתיחות ארוכות ואלו היה פי זה בצד זה נראה רחוק ודיקא נמי לישנא דקאמר במנחות דמצדד להו אצדדי ולא קשה דמהפכי להו אהפוכי כל שכן שאפי' שיהיו זה באחוריו זה לא שנא הכי ולא שנא הכי כיון שגופו לא זו ממקומו שהגוף הוא העקר לא הפה כאשר אפשר. ועוד דאפילו לדבריו האמצעי למה לא נקרא גם כן מערבי כיון שלא זו ממקומו לא גופו ולא פיו כאשר בתחלה אבל דעתי שאפילו הכי האחרון הוא היותר מערבי מכולם אף על פי שפיו יהיה פונה אל האמצעי ולא שנא מסקנא מקא סלקא דעתין לענין זה ובדאי שמעין תרוץ זה היה עולה על דעתי לישב דברי רש"י ולפי שלא ישרה נפשי בו לא שלותי עד שחקרתי אולי חזר בו רש"י כאשר מצינו במקומות רבים שאומרים עליו התוספות ולא מלאני לבי לומר כן עד שבקשתי ומצאתי להרמב"ן ז"ל שכתב עליו בפרק במה מדליקין שחזר בו וזה לשונו זה נר מערבי פירש רש"י ז"ל במסכת מנחות דלמאן דאמר מזרח ומערב היו מונחים קרי נר מערבי האחרון שהוא סמוך למערב יותר מן הכל וכאן חזר בו ופירש שהוא השני של מזרח כדנתיא בספרא וכן הוא באמת אבל קשה לי בהיה ברייתא דנתיא התם נכנס ומצא שלשה יירות מזרחיים דולקים מדשן את המזרחי ומניח את המערבי

נתן מכאן שהאמצעי משובח ס"ל כמאן דאמר במנחות דנרות צפון ודרום היו עומדים ואמצעי היו נר מערבי לפי שפונה כלפי קדש הקדשים שהוא במערב ושאר הנרות פונים כלפי צד נר מערבי והיינו דכתיב אל מול פני המנורה ונמצא האמצעי משובח מדברי הר"ן משמע דר' נתן דאמר דאמצעי משובח ס"ל כמ"ד צפון ודרום היו מונחים ולדעתו ימצא אמצעי משובח ולא אליבא דמאן דאמר מזרח ומערב היו מונחים וא"ת דלא מכרעת דר' נתן אפילו אליבא למ"ד מזרח ומערב אפשר ליה לאשמעינן שאמצעי משובח אלא דהכא אליבא דתנא דברית' מירי ותנא דבריתא ס"ל כמ"ד צו"ד היו מונחי' וזהו שכתב הר"ן ס"ל כמ"ד צפון ודרום היו מונחים אתנא דבריתא קאי ולהכי קאמר עליה ר' נתן מכאן שאמצעי משובח דאילו ס"ל לתנא דנר ב' או נר אחרון הוא המערבי לא הוה אפשר ליה לר' נתן למילף אליביה דאמצעי משובח אף אם נודה בכל יס מכאן ראיה דתנא דהאי ברייתא דאל מול פני המנורה שהיו מצודדים וכו' אליבא דמ"ד צפון ודרום אתי דאליבא דמ"ד מזרח ומערב ליכא לפרושי קרא הכי אלא שהנר המערכי דעליה קאמר קרא לפני י"י וקרא דאל מול פני המנורה תרוייהו בחד נר קמיירי.

במצינו ל' מדין לפי זה דכולא סוגיא מוכחא כהרמב"ם בפי' המשנה ורש"י בפרק במה מדליקין לא כרש"י בפירוש התורה ולא כספרי שהוא מקור דברי רש"י בפירוש הכתוב ההוא ולומר כן קשה חדא שנא' שספרי חולק על תלמוד שלנו ב' שאפילו שנאמר שיהיה חולק שנאמר שרש"י תפס דברי ספרי החולקים על התלמוד ועזב דברי התלמוד אעפ"י שזה העיקר בפירוש כתוב לא לענין הלכה וזו קשה מן הא' שלא די לרש"י שדבריו סותרים דברי התלמוד לפי הנאמר אלא שדבריו סותרין זה את זה שבכאן במנחות כתב ל'מ"ד מזרח ומערב היו מונחים והפנימי של צד המערכי קרי ליה נר מערבי ואילו בפי' במה מדליקין כתב בפי' שהנר הב' הוא המערכי מטעם דאין מעבירין על המצות אף על פי שאין לו עסק בקושיא זו בפירוש הכתוב ראוי להתבונן בו אגב הראשונה כיון ששתייהן במקום אחד ולחרץ ולומר שמה שכתב כאן במנחות והפנימי של צד המערב קרי לה נר מערבי הוא השני דבר בטל. הוא שלא קצרה יד לשונו לומר שהשני הוא המערכי ולהאריך בטעם כמו שעשה בפרק במה מדליקין ועוד שמכללות לשונו במלות רבות משמע שעל הפנימי ממש שכתב דמשמע אותו לפני י"י ולא אחר אלמא אחד הוא דהוי כלפי מערב ועל כרחיה דמשמע אחד ותו לא וכהנה רבות בלשונו.

יותר קרובין נראין דברי האומר שמה שאמר שם רש"י שהפנימי של צד המערב קרי ליה נר מערכי הוא לפי קא סלקא דעתיה דסבירא ליה לתלמודא דנרות המנורה היו פיותיהם כמנהג מנורות המלכים שאם היו מזרח ומערב היו פיותיהם אם לצד צפון ואם לצד דרום שאז אי אפשר שיהיה הנר לפני י"י רק הנר השביעי מהחיצון שהוא סמוך לפרכת לא זולתו מפני שכל הנרות האחרים אינם לצד מערב לא גוף המנורה ולא פיותיהם אבל לפי המסקנא שהביאו המקרא של מול פני המנורה וחייבו ממנו שהששת גרות שבצד גוף האמצעי כולם היו פיותיהם לצד גוף האמצעי הנה בהכרח שלא יוכל רבי לחלוק על המקרא הזה ואז עליו

וילק שממנו מדליק את המנורה בין הערבים אלמא אינו מדליקו למזרחי ובמסכת תמיד תנן בפרק שלישי מי שזכה בדשון המנורה נכנס ומצא נרות מזרחיים דולקין מרשן את השאר ומניח את אלו דולקים במקומם מצאן שכבו מרשן ומדליקן מן הדולקים ואחר כך מרשן את השאר ומשמע דבריתא דספרא משבשתא היא סמי ברייתא מקמי מתניתין וטעמא דמילתא לפי שאין השני שבמנורה נקרא מערבי לעולם אלא אם כן דולק אחד מזרחי שהוא עושה לזה שבצדו מערבי לפיכך הוא דולק את המזרחי כדי שיהא השני לפני השם עד כאן לשונו.

ראיתי להעתיק ראש דבריו כי הוא ההכרחי גם סוף דבריו כי ראיתי מועיל אל העניין וכדקא חזינא גברא רבא דקא מסהיד על רש"י שחזר בו לא הרהרתי עוד על דבריו אלו אף על פי שדברי הרמב"ן ז"ל אינם צריכים חיוק דכמאה עדים דמי כבר אפשר להחזיקם מנה ליה דהדר בה ומהי הדר ביה וכבר הביא הוא ראיה דמהניא שכתב במנחות הדר ביה מטעם שהאמת שהנר השני הוא המערבי דלמאן דאמר מזרח ומערב היו מונחים כדמוכח בברייתא דספרא ובמתניתין דפרק שלישי דתמיד, ומינה משמע שהכרח הוא לומר שחזר בו דאלו באתי לפרש דבריו שבמנחות ולכוונם למה שכתב בפרק במה מרליקין אי אפשר כדכתיבנא וכבר הותרה הקושיא הזאת השנית ונשאר לנו הקושיא הראשונה איך חולקת ברייתא דספרי על סוגיין דמנחות. על כן ראיתי לפרש ההיא דמנחות לדעת רש"י ולדעת הרמב"ם ו"ל בקדימה שלשה הצעות קצרות ושנים הערות ונמצאת שמעתתא ממילא משתמעא.

הצעה ראשונה שמה שאמר הכתוב אותו לפני י"י ודקדקו עליו בגמרא מכלל דכולהו לאו לפני י"י אפשר לפרשו בשני פנים הא' והוא היותר צודק על לשון המקרא והגמרא שהוא לבדו לפני השם ואין אחר מבלעדו מכל הששה הנשארים לפני השם מזה הפירוש מלת אוהו מיעוט אמיתי ומלת כולוהו הוא כל חלקי. **השני** שאינו מיעוט החלטי אלא שהוא אחד מהעומדים לפני י"י לאפוקי שאינו מאותם שאינם לפני י"י שעל כל פנים מוכרחים אנו לומר שיש קצת ולפחות אחד שאינו לפני י"י ולזה הפירוש מלת דכולהו לאו לפני י"י הוא כולל שהנר המערבי יקרא מערבי אם מצד שגופו ופיו שוים לצד המערבי, ואם מצד שגופו אל המערב אך שפיו יפנה לאי זה צד שיהיה, ואם מצד שפיו אל המערב לבד וגופו יהיה באי זה מקום שיהיה קרוב אל המערב וגם פיו פונה אל המערב הוא המערבי האמיתי שכגופו כן פיו, והקרוב אליו בקריאת שם מערבי הוא שגופו קרוב למערב יותר מכל חבריו שאין דבר מפסיק בינו ובין המערב אף על פי שפיו יפנה לאי זה צד שיהיה בין שיפנה לצפון או לדרום ואפילו שיפנה אל המזרח מכל מקום יותר הוא על חבריו שגופו קרוב אל המערב והיותר קרוב מהם שפיו לבד יפנה למערב ואינו יותר אל חבריו כי אם בפניית הפה שבאופן זה לא יצדק עליו שם מערבי באמת ויותר טוב צודק מערבי על אותו שגופו לבד אל המערב אף כי פיו אל המזרח יותר מכזה שאין כחו אלא בסיו שעיקר הדבר הוא הגוף ולא הפה.

השלישי שהשכל נותן שהנר שקראו הכתוב לפני י"י הוא עצמו ראוי שיקרא פני המנורה שפני

הדברים בלתי חיים ראוי שיהיה החלק הפונה אל המקום המבוקש ואל התל שהכל פונים בו והכל חייבים לפנות אליו כי ממנו תוצאות חיים ואם ימצא שפני י"י הוא חלק אחד ופני המנורה חלק אחד דחוק הוא ואם אינו נמנע אלה הן שלשה הצעות, ואלו הערות, האחת למאי דאסיקנא בגמרא אליבא דרבי אלעזר ברבי שמעון שלפני י"י יתקיים על הנר האמצעי מפני שהאחרים מצודדים אליו והביאו ראיה מהא דתניא אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות מלמד שהיו מצודדים פניהם כלפי נר מערבי, הוה ליה למיבעי ולר' קשיא קרא וקשיא ברייתא דהא בהדיא תניא שהנר המערבי הוא האמצעי אם כן משמע דמנורה צפון ודרום הוא מנחה דלא כרבי דאמר מזרח ומערב.

השנית לראב"ש דאמר מנורה גופה צפון ודרום הוא מנחה, אם כן אמאי גמיר מיניה שהשולחנות צפון ודרום היו מונחים וקא גמיר מארון שפיר הוה ליה למילף שולחן ממנורה שהוא חוץ מחוץ ולא מארון שהוא חוץ מפנים ועל זה אומר דפשטה דשמעתה מוכחת דעת הרמב"ם שכוללת שני דברים למאן דאמר מנורה מזרח ומערב הוה מנחה, האחד שהנר המערבי הוא הנר ה' האחרון והשני שפיו פונה אל המערב ועליו כתב הכתוב יערוך אותו לפני י"י שהוא פני המנורה שכתב עליו הכתוב אל מול פני המנורה יאירו אם מטעמא שהנר השביעי הוא המערבי זהו מבואר ממה שאומר בגמרא אליבא דרבי מריתב בנר מערבי לפני י"י מכלל דכולהו לאו לפני י"י כפי הפירוש הראשון שהוא מיעוט אמיתי שאין שום אחר מבלעדו שיצדק עליו לפני י"י ואם מה שאמר שפיו גם כן אל המערב זהו כפי ההקדמה השניה שהמערבי באמת הוא שיהיו גופו ופיו שוים אל המערב וגם זה נכלל במה שאמר אותו לפני י"י ולא כולוהו לפני י"י רוצה לומר שאפשר לומר למאן דאמר מזרח ומערב הוה מנחה שגם פיו אל המערב כשיצדק עליו באמת לפני י"י מה שאי אפשר שיצדק באמת לפני י"י לרבי אלעזר בן שמעון דאמר צפון ודרום הוה מנחה כולוהו נמי לפני י"י והשיבו בגמרא שגם לרבי אלעזר בן שמעון אפשר שיקרא האמצעי מערבי יותר מכל חבריו מטעם שהוא פונה נכח ישר אל המערב מה שאין כן הששה שהיו מצודדין אל האמצעי ואף על פי שהיתרון הזה שיש לאמצעי על חבריו הוא מועט שכלם פונים שוים אל המערב, וגם היתרון בפה הוא מועט אפילו הכי יקרא לפני י"י והחזיק דבריו החלשים מתנא דברייתא שפירוש כתוב אל מול פני המנורה והוא המערבי אלמא משמע דתנא דברייתא טבירא ליה כרבי אלעזר בן שמעון דאמר צפון ודרום הוה מנחה והשכל נותן שפני המנורה לפני י"י הכל דבר אחד כפי ההקדמה השלישית וליכא למקשא מינה לרבי דאמר מזרח ומערב דלדידיה שהוא מפרש לפני י"י על השביעי האחרון שהוא לפני י"י פשיטא שגם פני המנורה עליו יתקיים, ותנא דברייתא לאו אליבא דידיה קא אתי ונסתלקה ההערה הראשונה וגם השני נסתלקה דאין לא יליף רבי אלעזר בן רבי שמעון שולחנות ממנורה כיון שכתוב של לפני י"י אשר יליף הנר המערבי אינו צודק באמת לפי דעתו ואלמלא מקרא דאל מול פני המנורה שומנו ומעמידו לא היה יכול לצמוד זו היא שטת הרמב"ם לפי הנראה לי והיא מיושבת אל הלשון וא"ל השכל.

נמצא שלדברי הכל הששת גרות פונים אל האצעי אלא שלדברי פונים מטעם אחד י"י והוא לקיים עליו מקרא שכתוב אל מול פני המנור. שהוא משמעות המקרא באמת והמוסיף ואומר שאם תאמר מול פני המנורה אליבא דרבי היא הפרכת שהוא לפני י"י קשיא מקרא דיערוך אותו דמשמע אותו לפני י"י ולא אחר לפני י"י, לא חש לקמחיה שהרי הוא חושב לסתור את הדבר בדבר המעמידו והמעמיד לדבר דאמר מנורה ומערב היו מונחים הוא כתוב אותו לפני י"י, ואם הנר המערבי העומד לפני י"י הוא השביעי האחרון הוא לבדו לפני י"י גופו בהכרח וגם פיו הוא פונה לשם ואפשר גם כן שנקראו לפני י"י וכמו שפירשה הרמב"ם והיא פשטא דשמעתא באמת לפיכך אומר אני שאין לרבי טעם אחר לפרש פני המנורה על האמצעי אלא שהוא משמעות המקרא באמת, וכן דקדק רש"י שכתב ומשמע קרא דאותן שעל הקנים היו מצודות לו ומטעם אחד לבד לאמצעי פונים השש גרות, ולרבי אלעזר ב"ר שמעון משני טעמים מטעם זה ומטעם שני יותר מחויב והוא כדי שיצדק עליו אותו לפני י"י שאי אפשר לקיימו לדעתו דאמר צפון ודרום היו מונחים באופן אחר ונמצינו למדין שדעת רבי דאמר מנורה ומערב היו מונחים רחוקה מצד ומרווחת מצד, רחוקה מצד משום שלדעתו לפני י"י הוא דבר אחד לפני המנורה דבר אחד, ומרווחת מצד שלדעתו יצדק יפה יפה לפני י"י שהוא הנר שגופו קרוב אל המערב ואם פיו פונה אל המנורה וכמו כן דעת מאן דאמר צפון ודרום רחוקה מצד שלא יצדק לדעתו יפה לפני י"י על פיות המערבי לבד אל המערב מרווחת מצד שלדעתו פני י"י לפני המנורה הכל אחד והוא האמצעי כך היתה דע' רש"י מעיקר' מכח פשטא דההיא דמנחות אבל לבסוף בראותו הברייתא המובאת בפרק במה מדליקין ואת מקורה תורת כהנים הוכרח לחזור בו ולומר שהנר המערבי הוא השני ולא הפנימי ולזה האריך להביא שם דעות רבי ור' אלעזר בן שמעון אשר במנחות להודיענו ולומר דע שמכח ברייתא זו השנויה בספרי חורניבי הוזכיר בראש דבריו הנר המערבי לשני הדעות ואחר כך נתן טעמן והו' מה שאמר נר מערבי למאן דאמר במנחות מנורה ומערב מונחים סדר הקנים קרי מערבי נר שני שבצד החיצון שהוא במנורה רוצה לומר ואם זר אצלך ליקרא מערבי השני אני אפרש טעמן לקמן גם למאן דאמר צפון ודרום קריאת מערבי זר הוא ביותר שלדעתו האמצעי הוא המערבי ואין לו טעם אחר ליקרא מערבי כי אם על שם שהיה פיו כנגד המערב מה שחביריו אינם כן שאינם פונים ביושר אל המערב אלא היו מצודדים ופונים בנטייה מה אל האמצעי ואם הוא טעם חלוש תחברוהו לפירוש הכתוב אל מול פני המנורה דהיינו האמצעי כפי משמעותו האמיתי ומצד זה היה חזק שנמצא לפני המנורה לפני האמצעי הכל דבר אחד.

ודברי רש"י בכאן הלא המה דברי הגמרא בההיא דמנחות שאמרו לרבי אלעזר בן שמעון דאמר הא צפון ודרום הא כתיב יערוך אותו לפני י"י ומשני דמצדד להו אצדודי דתני' אל מול פני המנורה מלמד שהיו מצודדים פניהם כלמי נר מערבי כאשר פירשתי לשם שזו היא כוונת הגמרא להחזיק שהאמצעי תקרא מערבי על שם פיו מהא דתניא אל מול פני המנורה מלמד שהיו מצודדים והו' מה שאמר ולמאן דאמר צפון ודרום

אמנם פרש"י לא מצאנוהו מסכים להרמב"ם בהלכה הזאת למאן דאמר מנורה ומערב הו' מנחה כי אם בדבר אחד והוא שהפנימי הוא השביעי האחרון מטעם שכתבנו שמלת אותו מיעוט לגמרי משמע, אבל אם פי המערבי למערב גם אם הוא הנקרא פני המנורה נראה מדקדוק דבריו שהוא חולק על הרב רבינו משה בר מימון ומסכים לברייתא דספרי שתאשה הרב לפי הכתוב כפי מה שכתבנו ולדעתו כך הוא פירושא דהלכתא תנו רבנן מנורה ומערב היו מונחים דברי רבי פירוש השולחנות היו מונחים מנורה ומערב ומה טעם קרי להו מנורה ומערב יותר מצפון ודרום לפי שראשן האחד למנורה והאחד למערב, וראוי שיוחס מצב הדבר למצב ארכו מצב רחבו וגמר לה ממנורה שכן היתה בין מנורה למערב, ומהו הדבר המגביל מצבה הוא אורך מצב הקנים, ולפי שהדבר מתיחס החלק האחד אל המנורה והחלק השני אל המערב בערך הקו האמצעי והקו האמצעי בכאן הוא הנר האמצעי לכך פירש רש"י השלשה קנ"ל למנורה והשלשה למערב האמצעי פונה אל הצפון או לדרום וחברותיה פונות אליו ואם מצורף לזה האמצעי פונה אל מקום אחד והוא הצפון או דרום והשאר פונים במקום אחר כמו שלשה מערביים למנורה והשלשה מזרחיים למערב, צדק עליה יותר לומר שחציה אל המנורה וחציה אל המערב ודיקא לישנא דקאמר מנורה ומערב ולא קאמר בין מנורה למערב שיש חלוק גדול בין זה לזה, וכן נראה מדברי רש"י שאמר שלשה קנים למנורה ושלשה קנים למערב כזה אלמא משמע שרבי עצמו אמר מנורה ומערב היו מונחים כדבריו אלא הוא עצמו אומר ששלשה מזרחים פונים אל האמצעי וכן שלש מערבים ואפילו הכי לא יתקיים נר מערבי כי אם על השביעי שהכתוב אומר יערוך אותו לפני י"י מכלל שאין שום אחר לפני י"י ומי הוא זה הנר השביעי שגופו קרוב אל הפרכת ואף אם פיו אל המנורה יפה יצדק עליו לפני י"י כיון שגופו קרוב אל המערב וכל חבריו רחוקים בערכו ואי סלקא דעתך צפון ודרום כולהו נמי לפני י"י בין שיהיו כולם פונים לקדשי הקדשים בשוה בין שיהיו הששה מצודדים אל האמצעי סוף סוף גופם גם פיותיהם אל המערב והחלוק בין הפיות הוא דבר מועט כמו שכתבתי ופריך ורבי אלעזר ב"ר שמעון ליגמר ממנורה דהא ודאי משמע דבין מנורה ומערב היו מונחים מדכתוב אותו לפני י"י משמע דדוקא האחד קרוב אל המערבי ומשני מנורה גופה צפון ודרום הו' מנחה, ופריך אלא הא כתיב יערוך אותו לפני י"י דמשמע דדוקא אחד לפני י"י ולא אחר, ומשני דמצדד להו אצדודי פירוש אף על פי שאין גופו קרוב אל המערב יותר מחביריו פיו פונה אל המערב פניה מה יותר מחביריו ובהכי חשיב מערבי ואף תתמה דמשום שיטה מועט כזה יקרא מערבי יותר מכל חביריו שהדעת הו' תסיע ותתחזק עם הכתוב שאמר אל מול פני המנורה ומשמעות המקרא באמת הוא על הנר האמצעי לדברי הכל וכיון שנתקיים עליו כתוב אל מול פני המנורה מצד משמעותו האמיתי ראוי שיתקיים עליו אותו לפני י"י אף על פי שאינו צודק יפה יפה דלא מסתבר למימר שיהיו שני חלקים במנורה שהרי השביעי יקרא מערבי ועליו אמר הכתוב לפני י"י והאמצעי יקרא פני המנורה כדקאמר רבי אלא לפני המנורה לפני ה' הכל דבר אחד.

לתרץ מה שהוקשה להרמב"ן על ההיא דספרא שכתב עלה אבל קשה לי ככתוב לעיל בשמו ואמר שברייטא זו של ספרא שאמר זו גר מערבי דמשמע שאחת לבד היתה דולקת מה שאינו נראה כן מההיא דתמיד אלא ששחים היו דולקות יש לה ראייה מן הכתוב שכן דקדוק שם להעלות גר דלא כתיב נרות אם כן משמע שאחת לבדה תהיה דולקת ואפילו הכי תקרא השני מערבי בערך גוף הראשונה אף על פי שתהיה כבויה. ואפשר שמה שהצריכו בתמיד שתהא גם המזרחית דולקת הוא למצוה מן המוכרח ועל צד היותר טוב שתהיה הנראה שלימה המזרחית על חשגית שהיא מערבית ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ואי פליגי לפחות יש לספרא טעם על מה שיסמוך והוא דקדוק הכתוב באמת להעלות גר תמיד חדא משמע זו היא שיטת רש"י לעניות דעתי.

נמצאן דברי רש"י בפי' הכתוב מכוונים אל דבריו האמורים בגמרא במנח' ובשבת על ענין של דברי הכל' הששה נרות פונים אל האמצעי והוא דעת ספרי ולזה כיון רש"י בפרשת ויקחו לי תרומה על פסוק והאיר אל עבר פניה שכתב שם זה לשונו עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה מסובין כלפי האמצעי כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה עד כאן לשונו דבריו מדוקדקים כאן שכתב שפי' הששת הקנים הנרות מסובין אל האמצעי ולא כתב לא מזרחיים ולא דרומיים לומר דף שלדברי הכל' כך הוא. וזה שכתב על ההיא דמגלה זה לשונו אל מול פני גר שבגוף המנורה שהוא אמצעי היה הוסף פני ששת הנרות שבששת הקנים ולא הזכיר מזרחיים ולא דרומיים והאמת עד לעצמו ומוסכם מכל צדדיו, גם ביארנו דברי רש"י שבפרק במה מדליקין שחזר על ההיא דמנחות שהגר המערבי הוא השני ולא הפנימי וזו שנאה בילדותו וזו בנקותו ומשנה לא וזה ממקומה וכל זה לשטת רש"י אחר שבארתי דעת הרמב"ם כפי פשטה דההיא דמנחות ועדיין צריך. אני עיון למה לא הכריח רש"י שהגר השני הוא המערבי למאן דאמר מזרח ומערב מההיא דפרק שלישי דתמיד דתנן נכנס ומצא שני הנרות מזרחיים וכו' וגם מההיא דפרק ששי ואפשר דמשום דלא מכרעו משום דאפשר לפרשן כמו שפירשן הרמב"ם אבל העיון חזקתי איך אפשר ליישב ההיא דפרק ששי להרמב"ם כפי נוסחת הספרים והספק הזה אצלי כעת בתיקו עד שאעשה לי רב או יערה עלינו רוח ממרום. תם יוסף פאסי

סה

אלו הם ההשגות שהשיג כמוהר"ר אליהו מזרחי על החכם השלם כהר' יוסף פאסי על קונדרס ששלח לו במנורה במה שפירש הרב ברש"י. **כתב** ואלו קסבר דאפילו אליבא דמאן דאמר מזרח ומערב שהיו פונים אל האמצעי כשהזכיר בראש דבריו דעת האומר מזרח ומערב עליו הוה ליה למימר דהוי חדושה טפי כמבוארים. **תשובה** הא דלא קאמר ליה אלא גבי דעת האומר שצטון ודרום אינו אלא משום דלדידיה לא משכחת שהיה האמצעי מערבי יותר מכל הנרות או יותר מקצתן אלא כשיהיה פיו של זה כלפי מערב ופי' כל

מנחתים אמצעי קרי מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעי דכתיב אל מול פני המנורה דהיינו האמצעי יאירו וגומר של צפון היו פונים לדרום ושבדרום פונים לצפון על כרחך לומר שלדעת זו הוצרך להביא פירוש הכתוב אל מול פני המנורה שהוא האמצעי כפי משמעות המקרא באמת וזהו שדקדק בלשונו ואמר דהיינו האמצעי להחזיק טעם קריאת המערבי אמצעי על שם פיו לבד מה שאין צורך להביאו לדעת מאן דאמר מזרח ומערב אפילו שקורא מערבי השני ולזה האחרון שיותר יצדק עליו מערבי מצד שגופו קרוב אל המערב יותר מהמזרח ממה שיצדק קריאת מערבי על האמצעי על שם פיו לבד ואם הוא צדק ביותר על כל אחד מהחמשה הנשואים ובפרט על האחרון אני אפשר לקמן האי טעמא משום אין מעבירין על המצות. כתב עוד ובה היה מסיים הטבת הנרות שדולק כל היום ואינו מטיבו עד הערב פירוש לפירוש לא תאמר ובה היה מסיים ההדלקה ונמצאו כולם דלוקים בשעה אחת כההיא דיומא דסדר אביי הטבת חמש נרות קודמות לדם התמיד ודם התמיד קודמת להטבת שתי נרות תדע לך דהאי ברייתא לא סברה הכי אלא שכל היום היה דולק שכלבד כן מאי רבותא דהכי תניא לעיל מיניה להעלות גר תמיד שתהא גר מערבי תמיד שממנו יהא מתחיל ובו יהא מסיים ומולא כתיב להעלות נרות שמע מינה הוקבע גר אחד להתחיל בו בכל יום רוצה לומר שיהא דולק כל היום כדי שלא יהא גר אחד להתחיל ממנו ההדלקה לעת ערב.

כתב עוד וזהו גר מערבי השני של מזרח והכי תניא התם וכו' רוצה לומר אם תאמר מה טעם קראו בספרי לשני מערבי כל הקרב הקרב אל המערב הוא היותר מערבי מצד שגופו יותר קרוב אל המערב אף על פי שפיו יהיה פונה אל המערב והאחרון יותר מכלם וכמו שפירשתי שם לזה אומר ונראה בעיני וכו' רוצה לומר כפי השכל' כך היה נראה שכל הקרוב הוא המערבי אבל נראה בעיני דאמור רבנן קביעותא בנר שני משום דאין מעבירין על המצות וכי עייל בהיכל' בקמא פגע ברישא פירוש מהאי טעמא אפילו הראשון לכך אמר וביה לא מצי לאתחולי דכתיב יערוך אותו לפני י"י והוא מיעוט ואף על פי שלא יהיה מיעוט החלטי על כרחך הוא מיעוט קצתי שיהא צריך אחר חוצה לו דאי לא לא קרינן ביה לפני י"י ולזה כיוונו במנחות במה שאמרו מכלל דכולהו לאו לפני י"י רוצה לומר שלא יהיו כולם לפני ה' שלפחות יהיה אחד שאינו לפני י"י ומלת כולהו כל' כולל כפי הפירוש השני ולא כמו שפירשתי שם שהוא מיעוט החלטי שמאחר שאני רואה תורת כהנים שקורא לשני מערבי מוכרח אני לחזור בי ולכוין ההיא דמנחות לספרא וזה מה שאמר והכי אמרינן במנחות מדכתיב בנר מערבי לפני י"י מכלל דכולהו לאו לפני י"י.

כתב עוד והא דאמר הטבת חמש נרות קודם וכו' עתה בא לתרץ מה שנמשך אליו מהקושי מתוך פירושו שפירש לעיל בההיא דממנה היה מתחיל ובה היה מסיים ואמר דקרא לא סמך אניסא מהטעם הזה נראה לי שהפסיק בדבריו רש"י ואמר לעיל והכי תניא לעיל מיניה רוצה לומר מוכרח אני בזה שכך היא שנויית בתורת כהנים ואם תקשה לך ההיא דיומא דע דקרא לא סמך אניסא ואפשר שבהבאת הלשון ההוא כיון

לפני י"י בפיו לחודיה קמירי ומשום הכי קא משני ליה במצדד אצדודי.

עורך כתב אל"א משמע דדוקא אליבא דראביש אמרינן שהיו מצודדין ולא אליבא דרבי. תשובה, ליכא לאוכוחי מכל טענותיו דלעיל אלא דמעיקרא לא הוה ס"ד הא דמצדד אצדודי כדפרשנו לעיל אבל לאחר שתריך אליבא דראב"ש דמצדד אצדודי ואיתי ראייה מהברייתא דמפרש קרא דאל"א מול במצדד אצדודי מאן לימא לן דלא סבר ליה הכי ואדרבא טפי עדיף לומר הכי מלומר דפליג עלה משום דאין לנו לומר דפליג עלה כיון דלא אשכחן בהדיא תנא דפליג עלה דאם לא כן הא דפריך תלמודא בכמה דוכתין אתנא דמתניתין מתנא דברייתא והתניא הכי אמאי לא קמשני ליה תנאי קא שקלת מעלמא תנא הוא ופליג אלא על כרחך לומר דכל היכא דלא אשכחן בהדיא דפליגי בה תנאי לא מצינן למימר הכי ולפיכך כל מקום שתמצא בתלמוד תנא הוא ופליג מיייתי ברייתא דפליגי בה בהדיא משום דבלאו הכי לא מצי לאוקומינהו בפלוגתא וכל שכן הכא דקרא דאל"א מול פני המנורה ליכא לפרושי לה אלא במצדד אצדודי כדפרישית.

עורך כתב והכי נמי משמע מסיומא דברייתא דקאמר שהיו מצודדים פניהם כלפי נר מערבי ולא קאמר כלפי נר האמצעי דמשמע דדוקא למאן דאמר שהאמצעי מערבי היו מצודדים פניהם כנגדו ולא למאן דאמר דסבר שהאמצעי אינו מערבי. תשובה, הא דמצי לדיוקי מהא אינו אל"א שהצדוד שצריך שיהיה כלפי האמצעי הוא מפני שהוא מערבי ולא מפני שהוא אמצעי ונפקא מינה דלמאן דאמר שהשני הוא המערבי יהיה הצדוד כלפי השני לא כמו שדקדק זה דדוקא למאן דאמר שהאמצעי מערבי היו מצודדים אבל למאן דאמר השני הוא המערבי לא היו מצודדים כלל לא אל האמצעי ולא לא השני אבל לפי דעתי אינו לא זה ולא אותו אלא כדי להודיע מעלת האמצעי שהוא לבדו מערבי ופונה כנגד קודש הקדשים מה שאין כן שאר הנרות שהן פונים למול האמצעי ולא למול קדש הקדשים וזהו שהוציא רבי נתן ואמר מכאן שהאמצעי משוכח כדלקמן.

עורך כתב נקט לישנא דמערבי ולא לישנא דאמצעי דלא הוה קפיד ליה מידי בין הכי ובין הכי למאי דצריך לאשמועינן התם דאמצעי משוכח מצד שהוא אמצעי לא מצד שהוא מערבי. תשובה, נראה לי טעות סופר יש כאן וצריך להיות נקט לישנא דאמצעי ולא לישנא דמערבי כו' כדי לאשמועינן דאמצעי משוכח מצד שהוא אמצעי לא מצד שהוא מערבי ואדברי רבי נתן קאי ולא אבריתא וכל זה אינינו שוה לי דאם כן לא יוציא מזה מה שרצה להוציא שלמאן דאמר השני הוא המערבי לא היו הנרות פונים אל האמצעי דאדרבא איפכא מסתברא דמכיון דאין השבח לאמצעי מצד שהוא מערבי רק מצד שהוא אמצעי אם כן אין הפרש אם יהיה המערבי השני או האמצעי שפעולם האמצעי משוכח ויהיו הכל פונים אליו וכל זה לפי סברתו אבל לפי סברתינו שאנו סוברים שהשבח של האמצעי אינו מפני שכל הנרות פונים אליו אלא מפני שהוא לבדו מערבי שפונה לצד קדש הקדשים והיינו אליבא דמאן דאמר צפון ודרום היו מונחים אי אפשר לומר אל"א לישנא דאמצעי מפני שכל עצמו של רבי נתן לא היה רק לחייב מהברייתא הזאת שתאמצעי היה שסוברת שהאמצעי הוא

האחרים כלפי האמצעי ולא כלפי המערב דאלו נרות גופיהו אינן לא לצד מזרח ולא לצד מערב אל"א אם הראשון לצד צפון האחרים כלם לצד דרום בערך אל הראשון ואם הראשון לצד דרום האחרים כלם לצד צפון בערך אל הראשון כשם שאתה אומר למאן דאמר מזרח ומערב שהראשון לצד מזרח וכל האחרים מערבים בערך אל הראשון ולא אמרו שהם כלם צפוניים או דרומיים ואם כן בהכרח שנאמר שלדעת האומר צפון ודרום לא היה הנר האמצעי רק מצד הפה וכיון שהדבר תלוי בפה צריך לומר שפיו של זה לבדו כלפי מערב ושאר כל הנרות פיותיהן כלפי האמצעי ולא כלפי מערב דאם לא כן יהיו כלם מערביים אבל לדעת האומר מזרח ומערב היו מונחים היו נר שני מערבי בערך אל הראשון בין מצד גוף הנר בין מצד פיו ואם כן אין צורך להזכיר עתה פיות הנרות להיכן היו נוטות דאין שיהיה לעולם הנר השני היו נר מערבי אפילו אם יהיו כל הנרות פונות לצד מערב מכיון שהוא הנר המערבי הראשון שבו פגע ברישא ואין מעבירין על המצות.

עורך כתב ומדלא מיייתין בגמרא ברייתא דשהיו מצודדים פניהם אל האמצעי כי אם אליבא דראב"ש דאמר צפון ודרום היו מונחים שמע מינה דאליבא ידיה לבר היו הנרות מצודדין אל האמצעי ולא אליבא דרבי דאמר מזרח ומערב היו מונחים. תשובה, הא דלא איתי ברייתא דשהיו מצודדים אליבא דרבי לא משום דלית ליה דמצדד אצדודי אל"א משום דמעיקרא אכתי לא אסיק אדעתיה סתמא דתלמודא הא אלא בתר דאקשו ליה לראב"ש והכתיב יערוך אותו לפני י"י ואז הוכרח לתריך דבריו במצדד אצדודי והביא הברייתא לעזרו ומדהביא ראייה מברייתא דתניא אל מול וכו' משמע דעד השתא לא סבירא ליה אי נמי אפילו אם תמצא לומר דאסיק אדעתיה מכל מקום כיון דמצי לפרושי למילתיה דרבי בלא מצדד אצדודי אין צורך להזכיר זה והתלמוד מלא מזה המין.

עורך כתב דאי אפי' אליבא דרבי דאמר מזרח ומערב היו מונחים היו מצודדים כלפי האמצעי א"כ מה ראייה מיייתי לר' מקרא דאמר יערוך אותו לפני י"י דקאמר אליבא דאי סלקא דעתך צפון ודרום היו מונחים כלהו נמי לפני י"י הא לא כלהו לפני י"י כיון שהם מצודדים אל האמצעי אפילו אליבא דרבי. תשובה, הרי כבר בארנו דמעיקרא אכתי לא אסיק אדעתיה הא דמצדד אצדודי ואם כן לא קשיא ולא מידי מאי אית לך למימר סוף סוף לפי המסקנא מה ראייה מיייתי לרבי מקרא דיערוך אותו דילמא צפון ודרום היו מונחים לא קשיא דכולהו נמי לפני י"י נינהו כיון שהם מצודדים כלפי האמצעי אפילו אליבא דרבי שביא ליה דאותו לפני י"י לא על פיו לחודיה קמירי אלא גם על הנר עצמו ואם כן אי אפשר לומר שהוא האמצעי שהרי האמצעי אינו מערבי רק מצד פיו לחודיה.

עורך כתב ותו דמעיקרא מאי קסבר דקא מקשי ליה ואי סלקא דעתך ולבסוף מאי קא סבר דקא ניהא ליה. תשובה, כבר בארנו דמעיקרא לא אסיק אדעתיה הא דמצדד אצדודי ולפי המסקנא סבירא ליה דמצדד אצדודי אי נמי אפילו אם תמצא לומר דאסיק אדעתיה מכל מקום הוה קא מקשי ליה ואי סלקא דעתך וכו' משום דסבירא ליה דאותו לפני י"י לא על פיו לחודיה קמירי אלא גם על הנר ורבי אלעזר סבירא ליה דאותו

המערבי הפונה לצד קדש הקדשים שהאמצעי לעולם הוא היותר משובח ולכן נתנו לו המעלה הזאת לעשותו מערבי יותר מהכל ואם כן לא היה אפשר לומר מכאן שהמערבי משובח אלא מכאן שהאמצעי משובח.

עוד כתב והכי נמי משמע לי בפירוש מפירש הר"ן שפירש על ההיא דרבי נתן וכו' עד דמברירי הר"ן משמע דרבי נתן דאמר האמצעי משובח סבר לה כמאן דאמר צפון ודרום היו מונחים ולדעתו ימצא האמצעי משובח ולא אליבא דר' דאמר מזרח ומערב היו מונחים. תשובה, אפילו אם תמצא לומר שיהיה פירוש הר"ן כפי מה שמשמע לו עדיין אין לו לדקדק מה שדקדק אלא לפי סברתו שסובר שהשבח הוא לאותו הגר שהכל פונות אליו ואז יתחייב שכיון שלא יהיה האמצעי משובח אלא לדברי האומר צפון ודרום ולא לדברי האומר מזרח ומערב אם כן אין הנרות פונות כלפי האמצעי אלא לדברי האומר צפון ודרום ולא לדברי רבי האומר מזרח ומערב אבל לפי סברתנו שאנו סוברים שהשבח הוא לאותו הגר הפונה לצד קדש הקדשים הנקרא מערבי יותר משאר כל הנרות הכלתי פונות לצד קדש הקדשים לא יוציא מזה אפילו לפירושו רק דרבי נתן דאמר מכאן שהאמצעי משובח סבר ליה כמאן דאמר צפון ודרום ולדעתו דוקא ימצא האמצעי משובח מפני שהוא מערבי שפונה לצד קדש הקדשים אבל לא אליבא דרבי דאמר מזרח ומערב היו מונחים משום דלדידיה הגר המערבי הפונה לצד קדש הקדשים הוא הגר השני לא האמצעי.

עוד כתב ואם תאמר דלא מכרעא דרבי נתן אפילו אליבא דמאן דאמר מזרח ומערב אפשר ליה לאשמעינן שהאמצעי משובח פירוש מצד שכלם פונים אליו כמו שכתוב בספרי שבזה הכל מודים שהאמצעי היו מביאים הכל אלא דהכא אליבא דתנא דברייתא מיירי פירוש שסובר שהשבח הוא מצד שהוא מערבי שפונה לצד קדש הקדשים מדקרי לאמצעי מערבי ותנא דבריתא סבירא ליה כמאן דאמר צפון ודרום היו מונחים וזה שכתב הר"ן סבירא ליה כמאן דאמר צפון ודרום אתנא דבריתא קאי ולכאפינא קאמר עליה רבי נתן מכאן שהאמצעי משובח דאלו סבירא ליה לתנא דבריתא דגר שני הוא המערבי פירוש אלו סבירא ליה לתנא דבריתא דמזרח ומערב היו מונחים שאז יחייב לדעתו שיהיה הצד השני הוא המערבי לא הוה אפשר ליה לרבי נתן למילף אליביה דאמצעי משובח אף נודה בכך יש מכאן ראיה דתנא דהא בריתא דאל מול פני המנורה שהיו מצודדים וכו' אליבא דמאן דאמר צפון ודרום אתנא דאליבא דמאן דאמר מזרח ומערב ליכא לפרושי קרא הכי אלא שהגר המערבי דעליה קאמר קרא לפני י"י וקרא דאל מול פני המנורה תרוייהו בחד גר קא מיירי. תשובה, גם זאת הטענה אינה אלא לפי שרשו שסובר שהשבח הוא לאותו שכל הנרות פונות אליו וחייב מזה דכיון דאלו סבירא ליה לתנא דבריתא דגר שני הוא המערבי לא הוה אפשר ליה לרבי נתן למילף אליביה דאמצעי משובח אם כן לתנא דסבירא ליה דגר שני הוא המערבי לית ליה שהנרות פונות אל האמצעי אבל לפי סברתנו שאנו סוברים שהשבח הוא לאותו שהוא פונה לצד קדש הקדשים שהוא הגר המערבי אין להוציא מכאן ראיה דאליבא דמאן דאמר מזרח ומערב ליכא לפרושי קרא דאל מול פני המנורה בגר

האמצעי דלעולם אימא לך דאפילו למאן דאמר מזרח ומערב איכא לפרושי הכי נהא דכתב הר"ן סבירא ליה כמאן דאמר מזרח ומערב אין להוציא ממנו שהאמצעי משובח היינו טעמא משום דלמאן דאמר מזרח ומערב הגר המערבי הפונה לקדש הקדשים אינו האמצעי אלא השני ואם כן לדבריהם אין האמצעי משובח כי אם השני ולכן לא היה יכול רבי נתן לומר אליביה מכאן שהאמצעי משובח ומפני שפירוש הר"ן אינו לא כפי מה שפירש הוא ולא כפי האמת שלו רציתי לפרש אותו כפי הנראה לי דסבר ליה לרבי נתן כמאן דאמר צפון ודרום דלדידיה הגר האמצעי הוא הגר המערבי ואם כן דעתו כדעת הברייתא הזאת מכיון שגם הברייתא הזאת כדעת האומר צפון ודרום דאם לא כן לא היה הגר האמצעי מערבי ולפי שרבי נתן סובר כמו הברייתא הזאת והברייתא הזאת טובת שהגר המערבי הוא המשובח מדקרי לאמצעי מערבי שכונתו בזה לומר שהוא לבדו פונה לקדש הקדשים וכל שאר הנרות פונים כלפי האמצעי לא כלפי קדש הקדשים לפיכך הוכיח מהברייתא הזאת מכאן שהאמצעי משובח אבל אי הוה סבירא ליה כמאן דאמר מזרח ומערב דלדידיה הגר האמצעי אינו הגר המערבי שאז היה חולק עם הברייתא הזאת ולא היה מוכיח מהברייתא הזאת שהאמצעי משובח מפני שאף על פי שזה המתחייב ממנה מכל מקום מאחר שהוא חולק עליה אין לו לומר מה שיוצא ממנה וכן אם לא היתה הברייתא הזאת אומרת מערבי במקום אמצעי אלא שהגר המערבי הוא המשובח אף על פי שרבי נתן סובר צפון ודרום היו מונחים כמו הברייתא הזאת לא היה יכול להוכיח ממנה שהאמצעי משובח אבל בספרי שנו אליבא דמאן דאמר מזרח ומערב אמר ר' נתן מכאן שהאמצעי משובח מצד שכל הנרות פונות אליו אף על פי שלא היה פונה כלפי קדש הקדשים מפני שהגר שהכל פונים אליו הוא יותר מכובד מכל שאר הנרות ואי אפשר לפרש גם כן הברייתא הזאת דאם כן למה קרא האמצעי מערבי אי לאו משום דבעי לאורויי לן שהעלוי שיש לו יותר מכל שאר הנרות היא מפני שהוא מערבי שפונה לצד קדש הקדשים ולא כן שאר הנרות.

עוד כתב ואף כי הוא דקדוק יפה וחקירה נאה כפי הדרוש אפילו הכי דחוק הוא בעיני שאם כן לא לישתמים גמרא או רש"י להראותנו ככה אם הגמרא כדרכה לומר בתר דאסיקנא או השתא דאתיית להכי או כיוצא בזה ואם רש"י לומר בתחלה קא סלקא דעתין דגר מערבי הוא הפנימי כמנהגו או בסוף לומר והשתא לרבי גר מערבי הוא גר שני ולא הפנימי. תשובה, הרי מצינו כיוצא בזה בכמה מקומות ובזה בטלו כל הטענות ואחת מהנה אזכיר והיא במס' יומא בפרקא קמא ומוה מי הנדה יכבס בגדיו מאי מזה נוגע והכתיב מזה והכתיב נוגע ועוד מזה בעי כבוס בגדים נוגע לא בעי כבוס בגדים אלא מאי מזה נושא ונכתוב רחמנא נושא מאי טעמא דכתיב מזה הא קא משמע לן דבעינן שעור הזאה הא קמן בהדיא דאפשטא דהאי שמעתתא משמע דנוגע לא שנא יש בו שעור הזאה לא שנא אין בו שעור הזאה לא בעי כבוס בגדים ואילו נושא אם יש בו שעור הזאה בעי כבוס בגדים והרמב"ם ז"ל פסק בפרק ט"ו מהלכות פרה שאם היה במי חטאת שעור הזאה הנוגע בהן או הנושא בהן שלא לצורך מטמא:

האמצעי גופו שם קרוב אל המערב ולא שנה יפנה אל המזרח ולא שנה יפנה אל הצפון או אל הדרום שניהם. שום שהשינוי ביניהם רוצה לומר בין פנייתם אל הצפון או אל המזרח הוא מעט שהפניה אל הצפון היא פניה ישרה וכל נר פונה אל פניו ונוכחיותו הישר אמנם הוא בפנייתם אל האמצעי לקיים מקרא שכתוב אל מול פני המזרח אינה פנייה ישרה אל המזרח שאם כן נמצא פי נר זה לאחוריו ממש של זה וזה נראה דחוק וכו'. תשובה. תמהתי מאד על החכם הזה היאך לא השגית בהבדל אשר בין הפניות אבל קא מחתנהו לכוףו בחדא מחתא והא ודאי פשיטא הוא כשאין פניית פי הנר כלפי מערב אלא כלפי צפון או דרום או כלפי מזרח דבר ברור הוא אפילו לבר בי רב דחד יומא שהנר נקרא אז מערבי אינו אלא הנר שגופו יותר קרוב לפרכת שהוא צד המערב מכיון שאי אפשר להקרא בשם מערבי או מצד פנייתו. שהוא פונה אליו שהרי פנייתו אינו אלא לשאר הפאות לא לפאת מערב ומכיון שפנייתן איני לפאת מערב הו' להו כל הנרות לגבי הפאה המערבית כדמות כלים בעלמא ולא כדמות נרות דאחר שאינן לאורה כנגד הפאה ההיא והדברים ידועים שהכלים המונחים זה אחר זה על הסדר דרך מזרח ומערב הנה בהכרח היותר קרוב לפאת מערב הוא היותר ראוי שיקרא בשם מערבי מאחר שאין לכלים המונחים על הסדר הזה בחינה אחרת חוץ מבחינת המצב אבל כשפניית הנרות היא כלפי מערב שאז יתכן שיקרא הנר מערבי מצד שהוא פונה אל הפאה המערבית או מצד שגופו יותר קרוב אל הפאה המערבית הנה בהכרח שלא יקרא מערבי אלא מצד שהוא פונה אל הפאה המערבית לא מצד שגופו יותר קרוב אל הפאה ההיא מפני שהנר אינו נקרא בשם פאה או בשם צד אלא מצד פנייתו אליו ולא מצד קרבתו אליו מפני שהנר אינו אלא לאורו וכפי המקום שאורו יותר מבהיק ויותר מאיר שם ככה יקרא שמו וכיון שכן הוא והדבר ידוע שבמקום פנייתו שם יהיה תוקף אורו וזהרורו הנה יחוייב מזה בהכרח שהנר לא יקרא אלא בשם הפאה שהוא פונה אליה שאם הוא פונה לפאת מזרח יקרא מזרחי ואם הוא פונה לפאת מערב יקרא מערבי וכן לכל פאה ופאה לא בשם הפאה שהיא יותר קרוב אליה והמשל בזה אלו הונח שיהיה הנר מונח על הפרכת עצמה או סמוך לה ויהיה פיו נוטה כלפי השולחן שיהיה מאיר לה הנה לא יקרא הנר ההיא נר הפרכת רק נר השולחן אשר הוא מאיר לה ולכן יחוייב מזה בהכרח שאם יהיו הקנים מונחים מזרח ומערב והנרות פונות כלפי צפון או כלפי דרום או כלפי מזרח שאז אין שם המערבי גופל בהם מצד פניותם כלפי מערב שלא יקרא אז מערבי אלא מפני קרבת גוף הנר אל הפאה המערבית ושהנר היותר קרוב אל הפרכת שהיא הפאה המערבית הוא יותר ראוי שיקרא בשם המערבי ואם יהיו הקנים מונחים צפון ודרום ויהיו הנרות פונות לפאת מערב אז יהיו כלם נקראים מערבים בשום מפני שכלם פנייתם שוה לפאת מערב ולכן לפי הקס"ד שחשבו שר' היה סובר שהקנים שהיו מונחים מזרח ומערב היתה נטייתם לצפון או לדרום כמנהג המנורות אשר לפני השרים חייבו מזה שהנר המערבי הוא הנר היותר קרוב אל הפרכת שהוא לפאת מערב משום דא"א שיקרא מערבי מצד נטייתו ופנייתו שהרי כלם היו פונות לצפון או לדרום ולא

בגדים בשעת מגעו או בשע' משאו על כרחך לומר דסבירא ליה להרמב"ם ז"ל דמעיקר' אכתי לא אסיק אדעתיה סתמ' דתלמודא דהאי דקרייה רחמנא מזה הוא מפני שיש בו שיעור הויה ומשום הכי דחה התרוץ הראשון של מאי מזה גוגע מתרי אנפי חדא דהא כתיב מזה והכתיב גוגע ועוד דמזה בעי כבוס בגדים וגוגע לא בעי כבוס בגדים ותרצו מאי מזה נושא וכשהקשו ונכתוב רחמנא נושא מאי טעמא כתב מזה והוכרחו לתרץ מכח הקושיא הזאת הא קא משמע לן דבעינן שיעור הויה הנה נתרצו בזה הקושיא הזאת וגם הקושיות הראשונות שבעבורן נדחה התרוץ הראשון והועמד התרוץ הראשון במקומו כאלו אמרו השתא דאתיית להכי אפילו תימא מאי מזה גוגע ודקשיא לך הא כתיב מזה והכתיב גוגע ועוד מזה בעי כבוס בגדים גוגע לא בעי כבוס בגדים ותרצו מאי טעמא כתב מזה הא קא משמע לן דבעינן שיעור הויה לכבוס בגדים ולא שנה גוגע לא שנה נושא אבל מדברי רש"י בפירוש התורה שכתב ומזה מי הנדה רבותינו אמרו שהמזה טהור וזה בא ללמד שהנושא מי חטאת סמא טומאה חמורה לסמא בגדים שעליו מה שאין כן בגוגע וזה שהוציאו הכתוב בלשון מזה לומר לך שאינן מטמאין ער שיהא בהן כשיעור הזאת משמע שהוא מפרש ההלכה כפשטה וחולק בזה עם הרמב"ם ואינו משים הפרש בין הקא סלקא דעתין ובין המסקנא הפך מה שקרה להם בפ' ההלכה של מנחות דרש"י ז"ל מפרש ההלכה ההיא על פי השטה הזאת והרמב"ם ז"ל חולק עליו ומפרש אותה כפשטה דמשמע מנה ולא דרשין ההיא דמצד צדודי אלא אליבא דראב"ש ולא אליבא דרבי והסבות המכריחות לרש"י ולהרמב"ם לפרש כל אחד לפי דרכו כפי מה שהתבאר ולמה נשתנה ענינה בהלכה דמנחות מההלכה דיומא שהמפרש ההלכה דיומא כפשטא מפרש ההלכה דמנחות לפי השטה הנזכרת והמפרש ביומא לפי השטה מפרש דמנחות לפי פשטה צריך עיון בלי ספק. ועוד שנית מה שכתב הראב"ד בר"ה גבי אמר אב"י בהא ודאי פליגי מר סבר גנוחי גנחא ומר סבר ילולי יללח והלכך תו לא איצטריכא לפרושי בתניתין דתקיעות דכוליהו בבי קחשיב ולאפוקה מפשטא אלא שזוהו גורם לשנות הלשונות תנא דמתניתין סבירא ליה דתרועה דאורייתא יבבות נינהו דהינו ילולי שהם שלשה קולות הקטנים ומשום הכי קתני שיעור תקיעה כשלש תרועות שהם תשעה טרמוטי ותנא דבריתא סבר גנוחי גנח והיינו שברים גדולים ויש בכל שבר ושבר כדי שלשה יבבות והוי גמי שיעור תקיעה לדידיה תשעה טרמוטי ובשעורא דתקיעא לא פליגי כלל ואם כן לפי פירוש זה יהיה כאלו אמר השתא דאתית להכי אפילו תימא דתנא דמתניתין בחד בכא קמירי כאן בתרועות קצרות כאן בתרועות ארוכות וכאלה רבות.

עוד כתב ועוד שלא יתחייב שיודה רבי שהנר המערבי איננו הפנימי כמבראשונה אף אם נודה שפרוש כתוב אל מול פני המזרח הוא כדאמר בביתא שהוא האמצעי ושהששה הנרות הנשארים פונים אל האמצעי לפי שאותו טעם שממנו באת למאי דקס"ד לומר שהשביעי האחרון הוא לפני יי אותו טעם עצמו קיים למאי דאסיקנא ואמנם לקס"ד אמרת שהשביעי יקרא לפני יי לפי שגופו לפני יי אף על פי שפיו יפנה אל הצפון או אל הדרום גם עתה לדאסיקנא שיפנו אל

רש"י ממנה יותר מהבריתא או וכדתנן שחזר גם מהמשנה ושמו מפני שקשה בעינינו לומר ששכח המשנה. השגורה בפי הכל וכל שכן הבריתא והמשנה יחד כי דבר תימא הוא ולכן תמהתי על ד"ר היאך לא נדחק לפרש דברי רש"י ו"ל אפילו בפנים דחוקים וכל שכן בפנים כאשר פרשנו אנחנו שכיזא בזה מצאתי בכמה מקומות בתלמוד וכבר הבאתי כיוצא בזה שהוא ביומא פרק קמא כדלע"י שעל כיוצא בזה אמרו דרוש וקבל שכו. עוד כתב והמוסיף ואומר שמו תאמר שמול פני המנורה אליבא דר' הוא הפרכת שהוא לפני י"י פירוש דאי אפשר לומר שמול פני המנורה הוא מול הנר השביעי שהוא הנר המערבי הנקרא פני י"י משום דכיון שהוא מחויב מזה שיהיו כל הנרות נוכח פני י"י למה חלה הדבר בנכחיות הנר השביעי ולא תלה הדבר בנכחיות פני י"י שהוא העקר קשיא מקרא דיערוך אותו וכו' דמשמע אותו לפני י"י ולא אחר לפני י"י פירוש ואם כן מכיון שאי אפשר לרבי לפרש המקרא הזה לא מול הנר השביעי ולא מול הפרכת הנה בהכרח שיפרשהו למו"ל האמצעי הנקרא פני המנורה מצד שהוא בגוף המנורה עצמה ולא על הקנים לא חש לקמחיה שהרי הוא חושב להתיר הדבר בדבר המעמידו והמעמיד לרבי דאמר מזרח ומערב היו מונחים הוא כתוב דאיתו לפני י"י אם הנר המערבי העומד לפני י"י הוא השביעי ואחריו הוא לבדו לפני י"י שגופו בהכרח וגם פיו הם פונים לשם ואפשר גם כן שנקראו לפני י"י וכמו שפרשה הרמב"ם ו"ל והיא פשטה דשמעתא באמת. תשובה, נראה שלא הבין דברי המוסיף ולפיכך כתב עליו דלא חש לקמחיה ואיפכא מסתברא שהרי המוסיף אלו רצה לסתור ולומר שאין הקנים מונחים מזרח ומערב כדברי ר' משום דקשיא קרא דאיתו לפני י"י דמשמע אותו ולא אחר או היה לו לטעון שהוא סותר הדבר בדבר המעמידו שהרי המעמיד לרבי דאמר מזרח ומערב היו מונחים הוא קרא דאיתו לפני י"י והוא סותר לרבי דאמר מזרח ומערב מקרא דאיתו לפני י"י אבל המוסיף לא רצה לסתור שלא יהיו הקנים מזרח ומערב אלא שרצה להוכיח שאף לדעת האומר מזרח ומערב היו מונחים יחוייב שיודה שפירוש קרא דאל מול פני המנורה אינו אלא למו"ל האמצעי שהשלשה המזרחיים פונים לצד מערב והשלשה מערביים פונים לצד מערב שאב לא כן היכי מצי לפרושי להאי קרא דאל מול פני אם תאמר למו"ל הנר המערבי שהוא לפני י"י שנמצא לפי זה שכל הנרות פונות לפני י"י למה תלה הנכחיות בצד השביעי ולא תלה אותו בפני י"י שהוא העקר. ועוד קשיא אותו לפני י"י דמשמע אותו ולא אחר ואם תאמר שמול פני המנורה הוא הפרכת שהיא לפני י"י קשיא מאותו לפני י"י דמשמע אותו ולא אחר הלכך על כרחך לומר דאף לדעת האומר מזרח ומערב היו מונחים צריך לומר דסבירא ליה דקרא דאל מול פני המנורה בנר האמצעי קמייירי שכל הנרות מצודדות כלפי הנר האמצעי והשת' שמעינן מקרא דאיתו לפני י"י תרתי חדא דמזרח ומערב היו מונחים דאי סלקא דעתך צפון ודרום מאי אותו דמשמע אותו ולא אחר כלו נמי לפני י"י נינהו, ועוד דמקרא דאיתו לפני י"י דמשמע אותו ולא אחר למדנו דקרא אל מול פני המנורה אל מול הנר האמצעי קא מיירי דאי סלקא דעתך אל מול הנר המערבי שהוא הנר השביעי או אל מול של הנר המערבי שהיא הפרכת

לפאת מערב ואלו לרבי י"י. הקסיד שהיו חושבים שהוא היה סובר שהקנים שהיו מונחים צפון ודרום היתה נטייתם כלפי מערב שאז ראוי שיקרא עליהם שם המערבי מצד פנייתם ונטייתם כלפי מערב חייבו שיקראו כל הנרות מערביים בשוה ולפיכך אמרו ואי ס"ד צפון ודרום כלו נמי לפני י"י נינהו ופירש"י דאי צפון ודרום מונחים אשתכח דכולהו נרות פי הפתילות שוות למערב ולא אמר דכולהו נרות שוות למערב, אבל לפי המסקנא דמצדד אצדודי שרבי סובר שהקנים מונחים מזרח ומערב והנרות השלשה המזרחיות פונות כלפי מערב והנר המערבי מאותן שלשה נרות מזרחיות הפונות כלפי מערב לא מן הג' מערביות הפונות כלפי מזרח מפני שהג' נרות מערביות אעפ"י שהם יותר קרובות אל הפרכת שהיא הפאה המערבית וראויות מזה הצד שיקראו מערביות יותר מן השלשה מזרחיות שהם יותר רחוקות ממנה מ"מ מאחר שפנייתן של מזרחיות כלפי מערב ראוי שיקראו מערביות יותר מהשלשה מערביות שפנייתן כלפי מזרח מפני שפניית הנרות לצד מן הצדדים היא יותר סבה חזקה שיקראו בשם שהוא מן קרבתן אל הצד שהוא משום דנר לא עבידא אלא לאורה וכל היכא דאורה מבהקת שם יותר משאר הפאות היא נקראת על שמו יותר משאר הפאות ומכיון שאורה יותר מבהיק ויותר מאיר אל הפאה שפי הנר נוטה אליה יותר מן הפאות האחרות ומן הפאות אשר היא מונחת בה יחוייב מזה בהכרח שלא יקרא שם פאה על הנר אלא הפאה אשר היא פונה אליה לא הפאה אשר היא מונחת בה או אשר היא קרובה אליה וזה מבואר מאד ואין לטעון מקום לטעון בו רק שהארכתי בו מפני שראיתי על זה סברות הפוכות, וכן מצאתי בפירוש בספר ישן נושן מחדושי הקדמונים, ומה לשבחרו הנר השני מהשלשה מזרחיות הוא מפני שהחיצון אי אפשר משום דכתיב יערוך אותו לפני י"י דמשמע שיש אחר חוצה לו ואי לא, לא קרינא ביה לפני י"י כמו שפירש רש"י בהדיא בפרק במה מדליקין שנראה שהוא סובר שפירוש לפני י"י במקום הזה כמו לפניו למעוסי חצון אף על פי שמהיהא דמנחות דכלו נמי לפני י"י לא משמע כן ששם פירש רש"י דכולהו נרות פי הפתילות שוות למערב משמע דאיתו נר שפיו לצד מערב קרי לפני י"י. עוד כתב ועוד דאפילו לדבריו האמצעי למה לא נקרא גם כן מערבי כיון שלא זו ממקומו לא גופו ולא פיו כאשר בתחלה. תשובה, זה תימה על תימה דמדבריו אלה משמע שהוא סובר שלפי הקא סלקא דעתין היה הנר האמצעי נקרא מערבי ואחרי המסקנא נשתנה עניינו ונתן שמו על הנר השני ולכן תמה ואמר מדוע לא נשאר עליו שמו הראשון מאח' שלא זו ממקומו לא גופו ולא פיו כאשר בתחלה ואין הדבר כן שהרי לפי הקא סלקא דעתין הנר המערבי היה הנר האחרון ולפי המסקנא הנר המערבי הוא הנר השני מכיון שאי אפשר שיאמר על הנר האחרון אבל הנר האמצעי לא היה מערבי נקרא עליו לא לפי הקא סלקא דעתין ולא לפי המסקנא ולפי דעתי שלא הביאהו לכל זה אלא דברי הרמב"ן ו"ל שבפרק במה מדליקין שכתב שחזר בו רש"י מהיהא דמנחות ופירש שהוא השני של מזרח כדתינא בספרא ואני תמיה על הרמב"ן ו"ל מדוע לא אמר כדתנן במסכת תמיד שהיא משנה וראוי להזכיר

קשיא אותו דמשמע אותו לפני י"י ולא אחר. אלו הן בטול הטענות שרצה להוכיח מהן נגד מה שכתב מורי הרב נר"ו בקונטרס הפירושים ומעשה התחיל בביטול דבריו אשר בזם כיון לתקן דבריו רש"י שלא יסתרו דבריו את דבריו.

כתב שיותר הוא ראוי שיקרא בשם מערבי הנר שגופו קרוב אל המערב אף על פי שפיו פונה כלפי מזרח מהנר שפיו פונה כלפי מערב וגופו רחוק מהמערב שערך הדבר הוא הגוף ולא הפה. תשובה, כבר בארנו במה שכתבנו כל ההפך וכן מצאתי כתוב בספר חרדשי שבת ישן נושן לא נודע שם המחבר זה לשונו והינו טעמא דסבירא ליה דשני קרוי מערבי ולא שביעי של צד מערב אי נמי ראשון דלהרי מזרח משום דראשין על כרחך מזרחי הוא וכשהגיע לשני בדרך כניסתו מן המזרח להדליק הנרות לא היה לו לעבור על השביעי דאין מעבירים על המצוות ועוד שהשביעי היה פונה למזרח אל מול פני המנורה ואי אפשר להקרא מערבי.

עוד כתב שהשכל נותן שהנר שקראו הכתוב שהוא לפני י"י הוא עצמו ראוי שיקרא פני המנורה שפני הדברים בלתי חיים ראוי שיהיה החלק הפונה אל המקום המבוקש ולא התל שהכל פונים בו ושהכל חייבים לפנות אליו כי ממנו תוצאות חיים ואם ימצא שפני י"י הוא חלק אחד ופני המנורה חלק אחר דחוק הוא. תשובה, הנה הדברים הללו צודקים לדברים הבלתי חיים שחלקיהם מתדמים ושווים במצב ובענין כמו אלו היו כל הנרות על הקנים היוצאים מצדי המנורה כי אז אין הנר האחר ראוי בשם הפנים יותר מהאחרות רק מצד שהאחד מהם פונה אל התל שהכל פונים בו ושהכל חייבים לפנות אליו אבל כשהדבר הבלתי חי חלקיו בלתי שוים כמו נרות המנורה שהששה מהם על הקנים היוצאים מצדי המנורה והאחד מהם על גוף המנורה עצמה הנה בהכרח שיהיו פני המנורה הנר שעל גופה שהוא הנר האמצעי שהוא נבדל בענייניו מכל שאר הנרות ואף על פי שאינו פונה אל המקום שהכל חייבים בו יותר מהנר הפונה אל מקום הקדש שהכל חייבים לפנות בו כי אין הנר האמצעי נקרא פני המנורה אפי' למאן דאמר צפון ודרום היו מונחים ופיו של זה דברו פונה אל קדש הקדשים מצד שפיו פונה אל קדש הקדשים שהכל חייבים לפנות בו רק מצד שהוא עומד על גוף המנורה בעצמה ולא על הקנים היוצאים מצדיה וזה שכתב רש"י בפרשת בהעלותך אל מול פני המנורה נר האמצעי שאינו בקנים אלא בגוף המנורה עצמה ולא אמר נר האמצעי הפונה כלפי קדש הקדשים מפני שאינו נקרא פנים אלא מפני שהוא בגוף המנורה עצמה ולא על הקנים וכן כתב בפרשת ויקחו לי תרומה גבי והאיר אל עבר פניה מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה שענין המערבי לחוד וענין הפנים לחוד כל אחד לפי ענינו.

עוד כתב הנה ליה למבטי ולרבי קשיא קרא וקשיא ברייתא. תשובה, היכי מצי לאקשויי ליה לרבי מהא ברייתא דאיתא אליבא דראב"ש דהוי בר פלוגתיה ומאי אולמא דהא ברייתא מר' אלעזר גופיה דפליג עליה הא וראי אין זה דומה אלא כאלו אמר הנה ליה לאקשויי לרבי מדברי רבי אלעזר בר פלוגתיה דמוקי להו לקמי המנורה בין צפון ודרום ולא בין מזרח למערב ומקרא נמי לא קשיא אי משום דאיכא למימר דרבי מפרש

ליה לקרא דאל מול פני המנורה על הנר המערבי שהוא השביעי ולא על הנר האמצעי ואי משום דאיכא למימר דרבי נמי מודה בהא דכלן פונין אל האמצעי אף על גב דנר האמצעי אינו הנר המערבי דאין שיהיה ליכא לאקשויי מינה ממילתיה דרבי.

עוד כתב דראב"ש דאמר מנורה גופה צפון ודרום הוה מנחה אם כן אמאי לא גמיר מינה שהשלחנות צפון ודרום היו מונחות והא גמיר מארון שפיר הוה ליה למילף שלחן ממנורה שהוא חוץ מחוץ ולא מארון שהוא חוץ מפנים. תשובה, איכא למימר דמנורה גופה מארון נפקא ולא קשיא ולא מידי ועוד. מאן לימא לן דמנורה צפון ודרום הוה מנחה הא לא אשכחן בשום דוכתא שיאמר ר' אלעזר שהמנורה היתה מונחת צפון ודרום אל הכנ' הוא דרך דחוי בעלמא שכשהקשו בגמרא ליגמר ממנורה שהוא מזרח ומערב תרצו בזה אמר לך מנורה גופה צפון ודרום הוה מנחה שפירושו שיש לו לר' אלעזר לומר שהוא אמר זה וזהו דרך דחוי בעלמא כאלו אמרו דילמא גם המנורה עצמה צפון ודרום הוה מנחה תרע דאלו לא הוה זה בדרך דחוי בעלמא הוה ליה לתלמודא למבטי ממנורה גופה דהוה צפון ודרום מנא ליה כדבטי אליבא דרבי.

עוד כתב נראה מדקדוק דבריו שרש"י חולק על הרמב"ם ז"ל ומסכים לברייתא דספרי שתפשה הרב לפירוש הכתוב כפי מה שכתבנו. תשובה, עכשיו חזר הוא עצמו וסותר את ראייתו שאמר שרש"י ז"ל סובר שלא אמרו שכל הנרות היה פונות אל האמצעי אלא אליבא דראב"ש דאי אפילו אליבא דר' דאמר מזרח ומערב היו מונחים אם כן כשהזכיר בראש דבריו דעת האומר מזרח ומערב היו מונחים הוה ליה לאדכורי עלי' דכל הנרות היו פונים אל האמצעי דהוי חדושה טפי למה לא הזכיר רק אחר. שהזכיר דברי האומר צפון ודרום היו מונחים עתה חזר ואמר שנראה מדקדוק דברי רש"י ז"ל שהוא חולק על הרמב"ם ומסכים לברייתא דספרי שאמרו שאף למאן דאמר מזרח ומערב היו מונחים הנה כל הנרות היו פונות אל האמצעי ולא מצי לתרוצי למילתיה לומר דרש"י חזר בו מההיא דפרק במה מדליקין שלא מצינו לו להרמב"ם שיאמר שרש"י חזר בו אלא לענין נר מערבי אם הוא השביעי או השני אבל לא לענין אחר. גם הוא סותר בזה את ראייתו שאמר והכי נמי משמע מסיומא דברייתא דקאמר שהיו מצודדים פניהם כלפי מערבי ועתה חזר בו ואמר שנראה מדקדוק פירוש רש"י דההיא דמנחות שרש"י מסכים לברייתא דספרי שאמרו שאף למאן דאמר האמצעי אינו מערבי היינו למאן דאמר מזרח ומערב היו מונחים היו מצודדים פניהם כלפי האמצעי ולא מצי לתרוצי למילתיה לומר שרש"י לא אמר זה שאני אומר שהוא מסכים לברייתא דספרי אלא בההיא דמנחות למה שאמרתי בראשונה והכי נמי משמע מסיומא דברייתא דהיא כההוא ברייתא דמגלה האומרת כלפי מערבי ולא כלפי האמצעי מפני שהברייתא השנויה במגלה היא היא עצמה הברייתא השנויה במנחות כצורחה וכלשונה אות באות וכמו שאמרתי הברייתא דמגלה כלפי נר מערבי במקום כלפי נר אמצעי כן אמרה גם הברייתא דמנחות כלפי נר מערבי במקום כלפי נר האמצעי. גם הוא סותר בזה את ראייתו שאמר נקט לישנא דאמצעי ולא לישנא דמערבי לפאי דצריך לאשמעינן דאמצעי משובח מצד שהוא

בין מזרח העולם למערב העולם אבל פינת הנרות אפשר שהיו פונים הכל לצד א' והראה על זה שהרי הרמב"ם ז"ל כתב בהדיא שרבי שאמר מזרח ומערב היו מונחים סוכר שכל הנרות פונות לצד מערב ולא חלק בין לשון מזרח ומערב ובין לשון בין מזרח ומערב ולפי דעת זה החכם לא דקדק הרמב"ם בלישנא דרבי והשב שפרשו כמו בין מזרח ומערב.

עוד כתב וכן נראה מרש"י שאמר ג' קנים למזרח וג' למערב כזה. תשובה, אין מלת כזה מוכחת שהיא מכיון בזה שהיו פונות כלפי האמצעי דהיינו הא' כזה אינו אלא לומר שיהיו הג' קנים שמכאן והג' קנים שמכאן כזה רוצה לומר שיהיה הראשון יותר מזרחי מהשני והשני יותר מהשלישי וכן המעריביים לא כזה שכל הג' קנים המזרחיים אין האחד יותר מזרחי מהאחר וכן המעריבים.

סו

[תשובה זו חסרה בכל הספרים ונתפרסמה ע"י ר"א ברלינר ב"קובץ על ידי" כרך שביעי והחזרתה למקומה] הפסק ששלח מהר"ר אליא מזרחי בקנדיא בעד בנו מהר"ר גרשן.

קול שאון סואן ברעש קול מלחמה במחנה העברים קול ענות אנכי שומע מאיש ריקא בר ריקא איסתרא בלגינא קיש קיש קריא לא קרא ולא שנה עלה ברוחו עם מיעוט שמוש מלאכת הרפואה שבידו לפסוע על ראשי עם קודש להשתתר עליהם גם השתרר בקש להתנאות בטליהן של תלמידי חכמים ונתרחק ממחיצתו של מקום כי אינו מהם כאשר העידו כל ראווי יודעיו ומכיריו שלא ראה מאורות מימיו ולא ידע צורתא דשמעתתא ורצה להרים ראש ולענה וראש ולנהוג נשיאותו (בדמים) [ברמים] כמו שאמר נשיאים ורח וגשם אין וירא כי לא יוכל לו וכי לא נעשה עצתו ורוע מחשבתו ויבחר מהנק נפשו למסור הקהל בכמה מיני מסירות והרים ידו על חבירו בתוך מקדש מעט ולא ירא אלהים כאשר ראינו באגרת הכמי קנדיא והמכתב מכתב אלהים שופטים חכמים ונבונים אשר מעולם אנשי השם בתורה ובחסידות ובעונה בעושר ובכבוד ובכל מיני חמדה ושם ראינו והנה מגלה עשה כתובה פנים ואחור מלאה חרופים וגדופים נגד יוסף אלגזי על אדות המרד שמרד במה שהתרו בו פעם ופעמים ושלש שלא יורשה למסור שום יאודי מהקהל קהל אקשייא יצ"ו כמשפט הראשון ושלא ירים יד על שום בר ישראל ולא לבישו בשום אונאת דברים כמנהגי הקדום והוא כחכם (?) רמות רוחא דאית ביה לא נכנע לקול מוריו אבל הקל ראשו לנגדם ושנה ושלש וכסיל שונה באולתו וגזרו עליו נח"ש שלא יוסיף עוד לחטא ושישוב מדרכו הרע ולא יפנה אל [רחבים] (רהבים) ואם לא ישמע לקול מלחשים ישלחו בו הנחשים השורפים וישרפוהו בגחלתם וישלחו כתבים לכל אנשי הישיבות ולכל החכמים אשר בכל המקומות להכריז מעשיו הרעים ולפרסם מדותיו המכוערים עד (תעלה) [תעלה] צחנתו אצל כל חכמי ישראל אשר בכל מקומות גלותם ויבדילוהו מעדתם והיה למשל ולשינה בכל גלות ישראל

גם ראינו הכתב אשר שלח הרב מהר"ר משה קפסלי הישיש והחסיד והגזרה אשר גזר על הקהל הקדוש הנזכר לעיל שלא יורשו לקבל תורה מפיהו כוונתו כזה משום דסאנו שומעניה וכתוב כי שפתי כהן ישמרו דעת

אמצעי לא הצד שהוא מערבי גם הוא סותר בזה את ראייתו שאמר והכי נמי משמע לי בפירוש הר"ן וכו' שאם הדבר כן יחוייב מזה שנאמר שזו היא כברתו של רש"י שכן הוא מקובל אצלנו וכן נראה גם כן מפרושו שהוא נמשך תמיד לדעת רש"י ז"ל ואם כן צריך לומר שדעת רש"י ז"ל בזה כדעת הר"ן שאמר לפי סברתו של זה החכם שלא היו הנרות מצודדות כלפי האמצעי אלא אליבא דמאן דאמר צפון ודרום אבל לא אליבא דמאן דאמר מזרח ומערב ועתה חזר ואמר שרש"י ז"ל מסכים לבריתא דספרי שאמרה שאף למאן דאמר מזרח ומערב היו מונחים כולם היו פונים אל האמצעי כמבואר מפירוש רש"י בההיא דמנחות וכבר קדם שהבריתא של מנחות היה היא עצמה הבריתא של מגלה שעליה פירש הר"ן מה שפירש.

עוד כתב לכך פירש רש"י השלשה קנים למזרח והשלשה קנים למערב והאמצעי פונה אל הצפון או אל הדרום וחברותיה פונות אליו. תשובה, אין לדקדק מדברים הללו שהנרות שעל השלשה קנים מזרחיים היו פונות לצד מערב והנרות שעל השלשה קנים מעריביים היו פונות לצד מזרח דהינו שכלן היו פונות למול האמצעי דהיינו אף על פי שהשלשה קנים היו למזרח והשלשה קנים היו למערב מכל מקום פיות כל הנרות לא היו פונות רק לצד אחד שהוא הצד שהאמצעי פונה אליו.

עוד כתב ואם מצורף לזה האמצעי פונה אל מקום אחר והוא צפון או דרום והשאר פונים אל מקום אחר כמו שלשה מעריביים למזרח ושלשה מזרחיים למערב אז יצדק עליו לומר יותר שחציה אל המזרח וחציה אל המערב ודיקא לישנא דקאמר מזרח ומערב ולא קאמר בין מזרח למערב שיש חלוק גדול בין זו לזו. אף על פי שהלשון מבוזבל נראה לי שכוונתו בזה לומר דלשון הבריתא האומרת אליבא דר' מזרח ומערב היו מונחים מוכיח שהג' נרות שעל הג' קנים היו פונים למזרח והשלשה האחרים היו פונים למערב והאמצעי פונה אל צפון או אל דרום מפני שלשון זה מורה שחציה עומדת בצד המזרחי עומדת בצד המערבי ואין זה אלא כשנאמר שהג' נרות העומדות במזרח כלן נוטות ומאירות לפאה אחת כאלו היו מנורה לעצמה שאלו היו כולם פונות לפאה א' שאז נחשבות כל הנרות למנורה אחת לא היה ראוי לתנא דבריתא לומר מזרח ומערב היו מונחים אלא בין מזרח ומערב שהוא מורה שהמנורה בכללה היתה מונחת במה שבין מזרח ומערב. תשובה, אין הפרש בין לשון מזרח ומערב היו מונחים ובין לשון בין מזרח ומערב היו מונחים אלא לענין זה שלשון בין מזרח ומערב מורה שהקנים כלם היו מונחים בין מזרח העולם למערב העולם ולשון מזרח ומערב מורה שקצתן מונחים בפאת מזרח וקצתם מונחים בפאת מערב ובעבור שלא יתכן לומר שנקרא שום מקום מהמקומות פאת מזרח או פאת מערב אלא בהקש אל דבר מה כי בוולת זה כל המקומות שוות ואין דבר בענין הקנים שיהיו כל הקנים מוקשים אליו אלא הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה ושאר כל הקנים אינם מגופה לפיכך כתב רש"י בפירוש מזרח ומערב היו מונחים השלשה קנים במזרח והשלשה קנים במערב כלומר הג' קנים שבפאה האחת של הנר האמצעי היו במזרח רוצה לומר בפאת מזרחי והג' בפאת מערבי שנמצא שכל הקנים יחד היו מונחים